

	Δομή Προγράμματος Καλλιέργειας Δεξιοτήτων: 7 διδακτικές Ωρες
Εργαστήριο	Περιγραφή δραστηριοτήτων
<p>Τίτλος 1^ο εργαστηρίου «Οι πανδημίες στο παρελθόν: ερμηνείες και πολιτικές διαχείρισης»</p> 	<p>Με το πρώτο εργαστήριο, στοχεύουμε στην κατανόηση του ρόλου που διαδραμάτισαν οι ερμηνείες και οι εξηγήσεις για τις πανδημίες στο παρελθόν ως προς τις κοινωνικές αντιδράσεις και τις κρατικές πολιτικές διαχείρισής της (μελέτη περίπτωσης: πανώλη 14ος αιώνας π.Χ., Κεντρική Ευρώπη).</p> <p>Αναλυτική περιγραφή 1ου εργαστηρίου: Οι ομάδες παρατηρούν και σχολιάζουν μια γκραβούρα που αποτυπώνει σκηνή από την πανώλη του 14ου αιώνα και εντοπίζουν ποια είναι η διαχείριση της πανδημίας που υποδηλώνεται. Στη συνέχεια, οι ομάδες μελετούν ένα πληροφοριακό κείμενο για την πανδημία πανώλης στην Ευρώπη του 14ου αιώνα. Ακολουθεί ελεύθερη συζήτηση. Ενδεικτικά ερωτήματα: <i>Πώς εξηγούσαν οι άνθρωποι την πανδημία της πανώλης και ποια μέσα πρότειναν για την αντιμετώπισή της; Πόσο επηρέαζαν τις πολιτικές διαχείρισης της, οι ερμηνείες για τις αιτίες της πανώλης; Τα ερωτήματα αυτά προσπαθούν οι ομάδες να τα απαντήσουν μέσα από τη προφορική συμπλήρωση ενός ημιδομημένου εννοιολογικού χάρτη.</i></p> <p>Διάρκεια 1 διδακτική ώρα</p> <p>Θεματική ενότητα Γ: COVID-19 & Παραπληροφόρηση/3η υποενότητα: «Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης - ιστορική και συστημική προσέγγιση του κύκλου ζωής των πανδημιών»</p> <p>ΦΕ1: «Οι πανδημίες στο παρελθόν: ερμηνείες και πολιτικές διαχείρισης»,σελ. 113-116.</p>
<p>Τίτλος 2ου εργαστηρίου «Ο «κύκλος ζωής» μιας πανδημίας»</p> 	<p>Με το δεύτερο εργαστήριο, κατανοούμε ποια είναι τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και οι ιδέες με τα οποία εξηγούμε σήμερα τον «κύκλο ζωής» μιας πανδημίας</p> <p>Αναλυτική περιγραφή 2^ο εργαστηρίου: Οι ομάδες βάζουν σε σειρά τα διαφορετικά στάδια του κύκλου ζωής μιας πανδημίας δημιουργώντας σε χαρτόνι τον κύκλο ζωής της. Στη συνέχεια, μελετούν κείμενο που εξηγεί ότι οι πανδημίες έχουν κύκλους ζωής που δε κλείνουν ποτέ οριστικά με την πρώτη φορά και συζητούν στις ομάδες για να σχολιάσουν και να εξηγήσουν τη θέση αυτή. Τέλος, συμπληρώνουν με χαρακτηριστικές λέξεις - κλειδιά</p>

	<p>τον κύκλο ζωής των πανδημιών όπου νομίζουν ότι χρειάζεται.</p> <p>Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα.</p> <p>Θεματική ενότητα Γ: COVID-19 & Παραπληροφόρηση/ 3η υποενότητα: «Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης - ιστορική και συστημική προσέγγιση του κύκλου ζωής των πανδημιών» ΦΕ2: «Ο κύκλος ζωής μιας πανδημίας», σελ.117-120.</p>
<p>Τίτλος 3ου εργαστηρίου «Η σύγχρονη κατανόηση των πανδημιών και οι στρατηγικές διαχείρισης»</p> 	<p>Με το τρίτο εργαστήριο:</p> <p>i. Συνδέουμε τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και τις ιδέες με τις οποίες εξηγούμε σήμερα τον κύκλο ζωής μιας πανδημίας με τις δυνατές στρατηγικές διαχείρισής της.</p> <p>ii. Στοχεύουμε στην κατανόηση των πανδημιών ως σύνθετων προβλημάτων που χρειάζονται διαχείριση σε πολλαπλά επίπεδα (ιατρικό, κοινωνικοοικονομικό, περιβαλλοντικό).</p> <p>Αναλυτική περιγραφή 3^{ου} εργαστηρίου: Οι ομάδες συμπληρώνουν το φύλλο εργασίας τους συνδέοντας τον σύγχρονο τρόπο κατανόησης των πανδημιών με τις διάφορες στρατηγικές διαχείρισης της πανδημίας. Τέλος, τις ιεραρχούν αιτιολογώντας τις επιλογές τους. Η δραστηριότητα αυτή τους επιτρέπει να προσεγγίσουν μια πανδημία ως σύνθετο πρόβλημα που χρειάζεται διαχείριση σε πολλαπλά επίπεδα (ιατρικό, κοινωνικοοικονομικό, περιβαλλοντικό)</p> <p>Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα</p> <p>Θεματική ενότητα Γ: COVID-19 & Παραπληροφόρηση/ 3η υποενότητα: «Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης - ιστορική και συστημική προσέγγιση του κύκλου ζωής των πανδημιών» ΦΕ3: «Η σύγχρονη κατανόηση των πανδημιών και οι στρατηγικές διαχείρισης», σελ. 121-123.</p>

<p>Τίτλος 4ου εργαστηρίου «Τα κύρια θέματα της παραπληροφόρησης και των θεωριών συνωμοσίας σε σχέση με την COVID-19»</p> 	<p>Με το τέταρτο εργαστήριο, στοχεύουμε στην κατανόηση της διαφοράς μεταξύ μιας ψευδούς είδησης και μιας θεωρίας συνωμοσίας με παραδείγματα από τις αντιλήψεις που κυριάρχησαν σε σχέση με την πανδημία της COVID-19.</p> <p>Αναλυτική περιγραφή 4^{ου} εργαστηρίου:</p> <p>Οι ομάδες συμπληρώνουν το φύλλο εργασίας εντοπίζοντας σε ποια γενικά θέματα εμπίπτουν οι διάφορες δηλώσεις παραπληροφόρησης και συνωμοσιολογικής σκέψης (κάθε ομάδα παίρνει μια τετράδα από τις δηλώσεις). Παρουσιάζουν τις επιλογές τους στην ολομέλεια, ενώ ο/η εκπαιδευτικός προβάλλει με βιντεοπροβολέα τις καρτέλες της ομάδας που παρουσιάζει, σημειώνοντας συγχρόνως σε χαρτί του μέτρου, αναρτημένο σε ορατό σημείο της τάξης, τις απαντήσεις, έτσι ώστε να είναι συγκεντρωμένη η θεματολογία όλων των ομάδων.</p> <p>Στη συνέχεια, στις ομάδες δίνονται 6 καρτέλες με τις γενικές κατηγορίες της παραπληροφόρησης και των συνωμοσιολογικών αντιλήψεων σχετικά με την COVID-19, και ένα διάγραμμα Venn. Ζητείται από τους/τις μαθητές/τριες να τοποθετήσουν τις καρτέλες μέσα στο διάγραμμα και να σχεδιάσουν βέλη που να δείχνουν σε ποιο από τα ερωτήματα του διαγράμματος απαντούν οι δηλώσεις στις καρτέλες. Οι ομάδες συζητούν και καταλήγουν σε συμπεράσματα για τη διάκριση μεταξύ παραπληροφόρησης και θεωριών συνωμοσίας. Από τη συζήτηση προκύπτει ότι η συνωμοσιολογική σκέψη αναφέρεται σε κάτι πιο γενικό, όπως η προέλευση του ιού, ενώ η παραπληροφόρηση εστιάζει σε ψευδείς ειδήσεις που έχουν να κάνουν με τα συμπτώματα και τρόπους διάγνωσης, με ατομικά μέσα προστασίας κλπ (βλ. ενδεικτικό συμπληρωμένο φύλλο εργασίας Παράρτημα 2).</p> <p>Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα</p> <p>Θεματική ενότητα Γ: COVID-19 & Παραπληροφόρηση/2η υποενότητα: «Παραπληροφόρηση και «Θεωρίες Συνωμοσίας» - κύριαθέματα και τρόπος σκέψης»</p> <p>ΦΕ1: «Τα κύρια Θέματα», σελ. 90-95.</p>
<p>Τίτλος 5^{ου} εργαστηρίου «Κριτική σκέψη και παραπληροφόρηση μέσα από εικόνες»</p> 	<p>Με το πέμπτο εργαστήριο, εντοπίζουμε τους τρόπους με τους οποίους μια φωτογραφία μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο παραπληροφόρησης ή συνωμοσιολογίας.</p> <p>Αναλυτική περιγραφή 5^{ου} εργαστηρίου:</p> <p>Οι ομάδες σχολιάζουν φωτογραφίες που εκπροσωπούν 3 διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους μια φωτογραφία μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο παραπληροφόρησης ή συνωμοσιολογίας. Τέλος, συμπληρώνουν το φύλλο εργασίας της σύνοψης και έχουν να επιλέξουν με ποια φωτογραφία μεταδίδεται μια ψευδής πληροφορία ή μια θεωρία συνωμοσίας (φωτογραφίες που δείχνουν ένα μέρος μόνο από μια φωτογραφία, φωτογραφίες με διαφορετικές γωνίες λήψης, παραποιημένες φωτογραφίες που υποδηλώνουν κακόβουλες προθέσεις).</p> <p>Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα</p> <p>Θεματική ενότητα Γ: COVID-19 & Παραπληροφόρηση/1η υποενότητα: Κριτική σκέψη και παραπληροφόρηση μέσα από</p>

	<p>φωτογραφίες ΦΕ1: Ελέγχοντας κριτικά τις εικόνες: ένα μέρος από το σύνολο ΦΕ2: Ελέγχοντας κριτικά τις εικόνες: η γωνία λήψης ΦΕ3: Ελέγχοντας κριτικά τις εικόνες: ένα πλαίσιο προθέσεων ΦΕ 4: Σύνοψη Σελ. 72-85.</p>
<p>Τίτλος 6^ο εργαστηρίου «Παραπληροφόρ ηση και θεωρίες συνωμοσίας/ οι επιπτώσεις»</p> 	<p>Με το έκτο εργαστήριο:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Αναγνωρίζουμε τις πολλαπλές επιπτώσεις της παραπληροφόρησης ως προς τη διαχείριση της πανδημίας σε ατομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, καθώς και τα ανθρώπινα δικαιώματα που καταστρατηγούνται με αυτές. ii. Αντιλαμβανόμαστε ότι η συνωμοσιολογική σκέψη μας κάνει να ερμηνεύουμε πραγματικά γεγονότα ως αποτέλεσμα μιας κακόβουλης πρόθεσης ενός ατόμου ή ομάδας συμφερόντων, και για αυτό μας εμποδίζουν να αντιληφθούμε τις σύνθετες σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ περιβαλλοντικών, κοινωνικοοικονομικών και ιατρικών στρατηγικών διαχείρισης της πανδημίας. <p>Αναλυτική περιγραφή 6^ο εργαστηρίου: Οι ομάδες προσπαθούν να μπουν στη θέση ενός ατόμου που ενστερνίζεται συνωμοσιολογικές αντιλήψεις και να σχολιάσουν τα συναισθήματά του.</p> <p>Στη συνέχεια, συζητούν για να καταγράψουν σε πίνακα τις επιπτώσεις που κρίνουν ότι έχουν οι συνωμοσιολογικές αντιλήψεις στη ζωή ενός ατόμου που τις ενστερνίζεται (ως προς ως προς την ατομική του στάση, ως προς τις σχέσεις του με τους άλλους και ως προς την πολιτική και την επιστήμη κλπ).</p> <p>Στη συνέχεια, μελετούν την απλοποιημένη έκδοση της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή την πλήρη έκδοσή της αναλόγως του επιπέδου της τάξης. Συζητούν στην ομάδα τους και εντοπίζουν ποια από τα ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται με την παραπληροφόρηση και γιατί. Τέλος, επιλέγουν ένα ή περισσότερα άρθρα της Οικουμενικής διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων βάσει των οποίων μπορούν να αναιρέσουν τους οπαδούς συνωμοσιολογικών αντιλήψεων όταν επικαλούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα (λ.χ. ελευθερία έκφρασης) για να διακινούν τις συνωμοσιολογικές τους αντιλήψεις.</p> <p>Το εργαστήριο ολοκληρώνεται με τη συμπλήρωση του φύλλου εργασίας της σύνοψης, όπου γίνεται ένα είδος ανακεφαλαίωσης της ενότητας για την παραπληροφόρηση και τις θεωρίες συνωμοσίας.</p>

	<p>Σημείωση: Εάν επιθυμεί ο/η εκπαιδευτικός να υλοποιήσει και τα δύο ΦΕ(4 και 5) μπορεί να υλοποιηθούν οι δραστηριότητες του ΦΕ 5 και του ΦΕ της σύνοψης σε μία διδακτική ώρα αλλά για εξοικονόμηση χρόνου, ο/η εκπαιδευτικός δε δίνει όλα τα άρθρα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε κάθε ομάδα, αλλά μοιράζει τα άρθρα σε ομάδες των 3-4 και συμπληρώνουν ανάλογα το ΦΕ5.</p> <p>Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες</p> <p>Θεματική ενότητα Γ: COVID-19 & Παραπληροφόρηση/ 3η υποενότητα: «Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης - ιστορική και συστημική προσέγγιση του κύκλου ζωής των πανδημιών»</p> <p>ΦΕ4: «Παραπληροφόρηση και συνωμοσιολογική σκέψη: οι επιπτώσεις», 124-126</p> <p>ΦΕ 5: «Παραπληροφόρηση και ανθρώπινα δικαιώματα», σελ. 127-129</p> <p>ΦΕ: «Σύνοψη», σελ. 130-132.</p>
--	--

Περιγραφή βασικού θεωρητικού πλαισίου υποστήριξης του προγράμματος (έως 300 λέξεις)

Το πλαίσιο στο οποίο τοποθετούνται τα προτεινόμενα εργαστήρια διαμορφώθηκε τον Φεβρουάριο του 2020, όταν ο ΠΟΥ προειδοποιούσε για τον κίνδυνο μιας δεύτερης «πανδημίας, παράλληλης με την COVID-19, μιας πανδημίας παραπληροφόρησης και θεωριών συνωμοσίας με σοβαρές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία, στο κύρος των επιστημόνων και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Έρευνες έχουν ήδη δείξει ότι είναι πολύ δύσκολη η αναιρέση των θεωριών συνωμοσίας, δεδομένου ότι αυτές έχουν βαθύτερα ψυχολογικά αίτια και δεν μεταβάλλονται τόσο εύκολα όσο άλλες πολιτικές στάσεις και αντιλήψεις. Οι ίδιες οι αποδείξεις εναντίον των «θεωριών συνωμοσίας» θεωρούνται ότι αποτελούν μέρος του ίδιου κρυφού σχεδίου και, αντί να τις αναιρέσουν, στην πραγματικότητα τις επιβεβαιώνουν.

Προκειμένου λοιπόν να ενδυναμωθούν οι μαθητές/-τριες απέναντι στο αυξανόμενο αυτό κύμα παραπληροφόρησης και θεωριών συνωμοσίας, ενθαρρύνονται μέσα από το προτεινόμενο πρόγραμμα καλλιέργειας δεξιοτήτων, να μάθουν να αναγνωρίζουν όχι μόνο αυτό που βλέπουν οι συνωμοσιολόγοι, αλλά κυρίως αυτό που δε βλέπουν, δηλαδή ότι η ανθρωπότητα αντιμετώπισε για πολύ μεγάλο διάστημα επαναλαμβανόμενες πανδημίες και ότι αυτές είναι σύνθετα ζητήματα που καθιστούν αναγκαίες συστημικές παρεμβάσεις σε πολλαπλά επίπεδα.

Κύρια στόχευση του προτεινόμενου προγράμματος είναι να γίνει κατανοητό ότι η συνωμοσιολογική σκέψη μας κάνει να ερμηνεύουμε πραγματικά γεγονότα ως αποτέλεσμα μιας κακόβουλης πρόθεσης ενός ατόμου ή ομάδας συμφερόντων, και για αυτό μας εμποδίζει να αντιληφθούμε τις σύνθετες σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ περιβαλλοντικών, κοινωνικοοικονομικών και ιατρικών στρατηγικών διαχείρισης της πανδημίας.

Συνεπώς, εστιάζει στην κατανόηση του προβλήματος της πανδημίας και των θεωριών συνωμοσίας με τρόπο ολιστικό και με έμφαση στις αξίες της κριτικής σκέψης, της κοινής ευθύνης, της συνεργασίας και της αλληλεγγύης. Βασίζεται σε συμμετοχικές τεχνικές διδασκαλίας και μάθησης που ελαχιστοποιούν στο μέγιστο την μετωπική διδασκαλία και ευνοούν την ενεργό συμμετοχή, την κριτική και συστημική προσέγγιση. Η Εκπαίδευση για την Αειφορία αποτελεί άσκηση κοινωνικής εκπαίδευσης, με στόχο τη διαμόρφωση πολιτών οι οποίοι θα κάνουν δυνατή τη σημαντική αλλαγή που απαιτείται για τον μετασχηματισμό των κοινωνιών προς την αειφορία. Ως εκπαίδευση που στοχεύει στη διαμόρφωση ενεργών και κριτικά σκεπτόμενων δημοκρατικών πολιτών, αντλεί τις παιδαγωγικές της καταβολές από την κριτική παιδαγωγική και καλλιεργεί δεξιότητες, όπως αυτές της κριτικής σκέψης, της συνεργασίας, της διαλλακτικότητας, της διαπραγμάτευσης και της συναίνεσης για την επίτευξη ενός κοινού στόχου.

Προσβασιμότητα

ΟΧΙ

Δυνατότητα επέκτασης

Σε γενικές γραμμές, οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες και η μεθοδολογία που ακολουθείται στην θεματική «COVID-19 και Παραπληροφόρηση» μπορούν να αξιοποιηθούν σε αντίστοιχα μεγάλα ζητήματα που απασχολούν τη διεθνή κοινότητα, θέτουν διλήμματα και συστημικά αλληλοεπιδρούν με τομείς της ιδιωτικής και δημόσιας ζωής. Τέτοια ζητήματα μπορεί να είναι η μετανάστευση στον 21ο αιώνα και οι επιπτώσεις της στην οικονομία, την κοινωνία, και το φυσικό περιβάλλον σε διεθνές, εθνικό ή τοπικό επίπεδο, η κλιματική κρίση και οι αλλαγές που απαιτούνται για την αντιμετώπισή της σε διεθνές, εθνικό, τοπικό, δημόσιο ή ιδιωτικό επίπεδο, οι σύγχρονες καινοτομίες της τεχνολογίας, όπως η τεχνητή νοημοσύνη και οι επιπτώσεις της στην κοινωνική και οικονομική ζωή ενός τόπου κλπ. Στο πλαίσιο της εφαρμογής του εκπαιδευτικού υλικού στα εργαστήρια δεξιοτήτων της Γ΄ Γυμνασίου, και ειδικότερα στο πλαίσιο του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΣΕΠ) της Γ΄ Γυμνασίου (όπως προβλέπεται από το θεσμικό πλαίσιο της Υ.Α. 94236/ΓΔ4/2021, ΦΕΚ 3567/Β/4-8-2021), ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να εστιάσει σε θέματα, όπως η λειτουργία των ΜΜΕ και το επάγγελμα του δημοσιογράφου και του ιστορικού, αλλά και σε πεδία που σχετίζονται με τα επαγγέλματα και τις πολιτικές υγείας.

Δεδομένου ότι οι «θεωρίες συνωμοσίας» που συνδέονται με την πανδημία της COVID-19 παρουσιάζουν ανάλογα λογικά σφάλματα με τα διάφορα επιχειρήματα των αρνητών της κλιματικής αλλαγής, υπάρχουν δυνατότητες επέκτασης των εργαστηρίων και σε ζητήματα που συνδέονται με την **εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή**. Στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί να αξιοποιηθούν και τα ΦΕ2 «Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα» και ΦΕ 3 «Μαθαίνω να σκέφτομαι κριτικά μέσα από το χιούμορ: η περίπτωση του θείου Cranky» της 2ης υποενότητας: Παραπληροφόρηση και «Θεωρίες Συνωμοσίας» - κύρια θέματα και τρόπος σκέψης (σελ. 96-109). Διάρκεια 2 διδακτικές ώρες οι οποίες μπορούν να μπουν στη θέση του πρώτου και του δεύτερου εργαστηρίου της ανωτέρω πρότασης. Στην περίπτωση αυτή, το προτεινόμενο εργαστήριο καλλιέργειας δεξιοτήτων μπορεί να ενταχθεί στην 2^η Θεματική Ενότητα των εργαστηρίων δεξιοτήτων «Φροντίζω το περιβάλλον» και στην υποθεματική «Φυσικές καταστροφές» για τη Β Γυμνασίου

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση διεξάγεται:

1. Με το φύλλο εργασίας ΣΥΝΟΨΗ της 3ης υποενότητας της Θεματικής Ενότητας «COVID-19 και Παραπληροφόρηση» (σελ. 130-132)
2. Με τη χρήση φύλλου αυτοαξιολόγησης των μαθητών/τριών το οποίο βρίσκεται στη σελ. 198 του εκπαιδευτικού υλικού και αφορά το σύνολο των στόχων του εκπαιδευτικού υλικού. Ωστόσο, αν ο/η εκπαιδευτικός αποφασίσει να εμπλέξει τους/τις μαθητές/-τριές του μόνο στη συγκεκριμένη Θεματική Ενότητα: «Covid-19 και Παραπληροφόρηση» μπορεί να απομονώσει τους στόχους που συνδέονται με αυτή και να ζητήσει από τους/τις μαθητές/-τριές του να αυτοαξιολογηθούν στους συγκεκριμένους στόχους.
3. Με τη χρήση φύλλου αυτοαξιολόγησης των συμπεριφορών και της συνεργασίας κατά την εργασία σε ομάδες (σελ. 199 του εκπαιδευτικού υλικού).

Επίσης, προσφέρεται η δυνατότητα στους/στις μαθητές/τριες να αξιολογήσουν τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες αναφέροντας αιτιολογημένα δύο στοιχεία των δραστηριοτήτων που τους άρεσαν περισσότερο και δύο στοιχεία που τους άρεσαν λιγότερο.

Τέλος, ανάλογα με το ενδιαφέρον της τάξης, τον χρόνο που δαπανήθηκε, την πρόθεση συνέχισης με άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες και με τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν, προτείνεται η αξιολόγηση να μην περιοριστεί στις παραπάνω τυπικές φόρμες, αλλά να πάρει τη μορφή συζήτησης αναστοχασμού στην ολομέλεια της τάξης. Σε μια τέτοια συζήτηση κάθε μαθητής/-τρια ενθαρρύνεται να περιγράψει πώς βίωσε ο ίδιος/α την πορεία των δραστηριοτήτων, τι αποκόμισε, τι τον/την κούρασε, τι προκάλεσε το ενδιαφέρον του/της και τι θα ήθελε να ερευνήσει περισσότερο. Αντίστοιχη εμβάθυνση μπορεί να γίνει και σε θέματα συνεργασίας κάθε ομάδας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

(φύλλα εργασίας)

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1: Οι Πανδημίες στο παρελθόν: ερμηνείες και πολιτικές διαχείρισης

3^η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης - ιστορική και συστημική προσέγγιση του κύκλου ζωής των πανδημιών

1. Παρατηρήστε τη γκραβούρα. Η σκηνή εμπνεύστηκε από την πανδημία πανώλης που εκδηλώθηκε τον 14^ο αιώνα στην Κεντρική Ευρώπη και διήρκεσε πρακτικά έως τον 19^ο αιώνα, καθώς εξαπλώθηκε ραγδαία σε όλη την Ευρώπη με τρομαχτικές απώλειες σε θανάτους ανθρώπων και ζώων.

- α) Ποιο συμπέρασμα μπορούμε να βγάλουμε ως προς την εξήγηση που έδιναν εκείνη την εποχή οι άνθρωποι για την πανώλη;
- β) Ποια διαχείριση της πανδημίας υποδηλώνεται;

Πηγή: Βίβλος του Toggenburg 1411. Ιερέας ευλογεί θύματα της πανώλης ([Ο «Μαύρος Θάνατος» του 1346 - Ερανιστής \(eranistis.net\)](#))

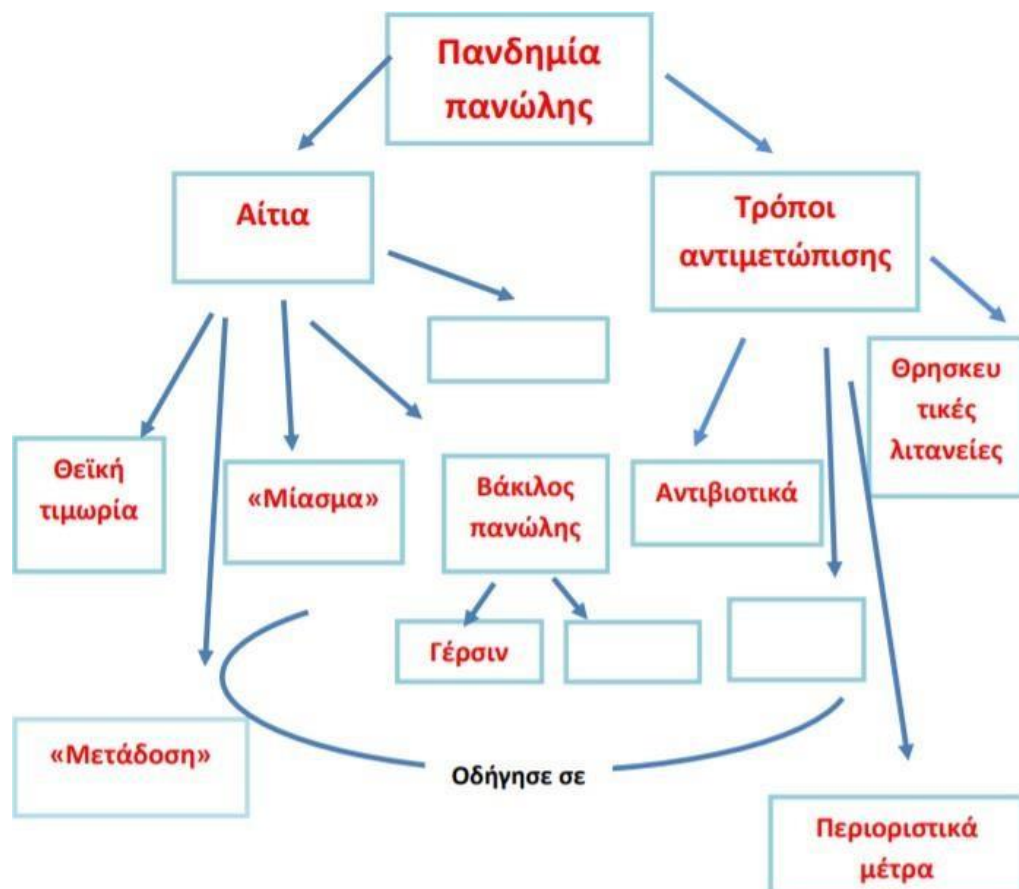
---

2. Εάν ρίξουμε μια ματιά στο παρελθόν, θα δούμε ότι η ανθρωπότητα αντιμετώπισε για πολύ μεγάλο διάστημα επαναλαμβανόμενες πανδημίες. Οι αντικρουόμενες ερμηνείες που δόθηκαν για να τις εξηγήσουν οδήγησαν σε διαφορετικές στρατηγικές διαχείρισης, λιγότερο ή περισσότερο αποτελεσματικές.

Διαβάστε το κείμενο «**Η Πανδημία Πανώλης στην Κεντρική Ευρώπη**» και συμπληρώστε τον ημιδομημένο εννοιολογικό σας χάρτη.

Ο χάρτης σας αναπτυγμένος πρέπει να απαντά στο ερώτημα: «**Με ποιες εξηγήσεις/ερμηνείες της πανδημίας της πανώλης συνδέονται οι διαφορετικές πολιτικές διαχείρισης και αντιμετώπισής της**»;

- Προσθέστε όσους **κόμβους (έννοιες)** και όσες **συνδετικές γραμμές** (οριζόντια και κάθετα) θεωρείτε ότι λείπουν.
- Προσθέστε τις **κατάλληλες συνδετικές φράσεις** πάνω στις οριζόντιες και κάθετες **συνδετικές γραμμές** με τρόπο ώστε κάθε γραμμή που συνδέει δύο έννοιες να δημιουργεί **μια απλή πρόταση** (με υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο ή κατηγορούμενο). Χρησιμοποιήστε φράσεις που να δείχνουν λογικές σχέσεις, όπως: «όπως για παράδειγμα ...» «ήταν αντίθετο με .....», «ήταν όμοιο με.../συμπληρωματικό με ...», «οφειλόταν σε...» «οδήγησε σε ...», «είχε ως συνέπεια...», «ανακαλύφθηκε το ...», «αντιμετωπίστηκε με .....» κλπ.
- Μπορείτε να μπειτε σε ένα online εργαλείο δημιουργίας εννοιολογικών χαρτών και να δημιουργήσετε τον δικό σας χάρτη (<https://cmapcloud.ihmc.us/>)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1
Κείμενο μελέτης
«Η Πανδημία Πανώλης στην Κεντρική Ευρώπη»

Είμαστε στο μικρό χωριό Μόντε Λούπο, στην ενδοχώρα της **Τοσκάνης** (κρατίδιο της Ιταλίας), το **φθινόπωρο του 1630** και η **πανώλη** είναι ακόμη εδώ με τις τρομακτικές απώλειές της σε ανθρώπους και ζώα. Οι κοσμικοί και θρησκευτικοί άρχοντες διαφωνούν μεταξύ τους για τα **αίτια** της συμφοράς. Δε συμφωνούν ούτε **γιατί** ήρθε στο χωριό τους η πανώλη αλλά ούτε και για το **τι πρέπει να κάνουν** για να αντιμετωπίσουν τη συμφορά. Οι θρησκευτικοί ηγέτες, όπως και οι περισσότεροι κάτοικοι, ήθελαν να εξευμενίσουν τον Θεό με μια θρησκευτική πομπή. Οι κοσμικοί αξιωματούχοι που ήταν υπεύθυνοι για θέματα υγείας, επιχείρησαν να περιορίσουν τέτοιες δημόσιες συναθροίσεις και να απομονώσουν τους ασθενείς και τις οικογένειές τους. Τότε ξέσπασαν βίαιες διαδηλώσεις.

Σύμφωνα με θεωρίες που υπήρχαν εκείνη την εποχή, η πανώλη ήταν αποτέλεσμα κάποιου «**μιάσματος**», δηλαδή του μολυσμένου αέρα που ανέδιδαν ζωικές ή φυτικές ουσίες σε αποσύνθεση. Δεν ήταν οι άνθρωποι που μετέδιδαν την ασθένεια, αλλά οι αναθυμιάσεις των τοπικών αποβλήτων – η σάπια φυτική και ζωική ύλη στο έδαφος και ο κακός αέρας που παρήγαγε. Τη θεωρούσαν θεική τιμωρία για κάποια αμαρτία. Άλλοι όμως θεωρούσαν ότι υπήρχε «**μετάδοση**», ότι η ασθένεια **δεν ήταν προϊόν ενός τόπου**, όπως έπεφτε πάνω του η θεική τιμωρία, αλλά ταξίδευε και **μεταδιδόταν** από άνθρωπο σε άνθρωπο **μέσω επαφής**. Η διαφορά αυτή στις αντιλήψεις επηρέαζε και τους τρόπους αντιμετώπισης της πανδημίας.

Η κατανόηση της πανώλης με όρους «μιάσματος» και θεικής τιμωρίας, οδηγούσε σε **θρησκευτικές τελετές** για επίκληση στη θεία πρόνοια, σε **εκδίωξη ξένων**, σε **πογκρόμ εναντίον εβραϊκών κοινοτήτων**. Η κατανόηση της πανώλης ως ασθένειας που μεταδιδόταν από άνθρωπο σε άνθρωπο μέσω επαφής, οδηγούσε σε **περιοριστικά μέτρα**. Η θαλάσσια καραντίνα χρονολογείται από τα τέλη του 14^{ου} αιώνα, όταν επιβλήθηκε για πρώτη φορά στο λιμάνι του Ντουμπρόβνικ αυστηρός έλεγχος των μετακινήσεων ανθρώπων και αγαθών και περιορισμός των ταξιδιών, απομόνωση αγαθών και ανθρώπων από την Ανατολή, καθώς πίστευαν ότι η πανώλη ερχόταν στα λιμάνια από την Ανατολή, Συρία, Αίγυπτο κλπ. Επιβλήθηκε μια σειρά και από άλλα μέτρα, όπως επιβολή καραντίνας κατ'οίκον, κλινικές απομόνωσης των θυμάτων, απαγορεύσεις μαζικών συναθροίσεων (όπως οι θρησκευτικές πομπές). Η αυξημένη διοικητική ικανότητα στις πόλεις-κράτη της Ιταλίας στα τέλη του 16^{ου} αιώνα – αρχές 17^{ου} αιώνα οδήγησε σε υγειονομικά συμβούλια υγείας που χρηματοδοτούνταν από την κυβέρνηση, συστήματα καταγραφής και επιτήρησης, βελτιωμένες αποχετευτικές εγκαταστάσεις, καθαρισμό υπονόμων και αποκομιδή απορριμμάτων για να διασφαλίσουν ότι η ατμόσφαιρα θα ήταν καθαρή.

Ωστόσο, όσοι ακολουθούσαν τη θεωρία της μετάδοσης είχαν να λύσουν ένα σημαντικό ζήτημα. Εάν η νόσος οφείλεται σε **παράγοντες τοπικού χαρακτήρα**, εάν δηλαδή φαινόταν ότι μαστίζει κυρίως τους φτωχούς (όπως και η χολέρα), **τότε ίσως δεν ήταν μεταδοτική**. Πράγματι, δεν πέρασε απαρατήρητο στην Ιταλία, τη Γαλλία και την Αγγλία ότι η πανώλη καταδίωκε περισσότερο τους **φτωχούς** παρά τους πλούσιους, με αποτέλεσμα η ασθένεια να εξελιχθεί σε κοινωνικό πρόβλημα, σε **σύμβολο διαχωρισμού μεταξύ πλουσίων και φτωχών**. Η εμφάνιση της πανδημίας είχε να κάνει με **λιμάνια και φτωχικές συνοικίες**, κατέληξε να θεωρείται συνώνυμη της φτώχειας, την **εξηγούσαν** ως **νόσο των φτωχών**. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας της πανώλης στην Μασσαλία το 1720, τα άτομα που ζούσαν με πολυτέλεια σε μεγάλα σπίτια είναι πάντα τα τελευταία που πλήττονται από μια μόλυνση, χάρη στα μέσα που διαθέτουν. Τη δεκαετία του 1820, η δημογραφική έρευνα του Λουι-Ρενέ Βιλερμέ απέδειξε ότι η **οικονομική κατάσταση ενός ατόμου**, και όχι περιβαλλοντικοί παράγοντες, εξηγούσε την κακή υγεία των κατοίκων των φτωχότερων διαμερισμάτων. Ίδιοι συσχετισμοί έγιναν και στα αστικά κέντρα της Αγγλίας. Ο φόβος για την πανώλη και ο **φόβος για τους**

φτωχούς πήγαιναν χέρι χέρι. Αυτό οδήγησε σε μια σειρά περιορισμών που απευθύνονταν στους φτωχούς και στον έλεγχο του πληθυσμού. Στο Κέιπ Τάουν και το Σίδνεϊ η καραντίνα τον 19^ο αιώνα έγινε μέσο για να τεθούν σε ισχύ φυλετικές πολιτικές σχεδιασμένες για τη διαχείριση των πληθυσμών μαύρων Αφρικανών και Κινέζων, επιβάλλοντάς τους **σκληρά μέτρα αποκλεισμού από διάφορους δημόσιους χώρους**.

Κανένα περιοριστικό όμως μέτρο δεν είχε αποτέλεσμα. Όλες οι προσπάθειες κρατικού ελέγχου των πανδημιών δεν είχαν αποτέλεσμα. Τα θύματα της πανώλης παράκουαν τις εντολές να μείνουν στο σπίτι τους, στη Γαλλία, Αγγλία και αλλού. Η **καραντίνα ως μέτρο δημόσιας υγείας** είχε μεγάλες επιπτώσεις στο εμπόριο και για αυτό θα δεχόταν σημαντικά πυρά τον 18ο αιώνα ως κατάλοιπο μιας λιγότερο διαφωτισμένης εποχής. Η απουσία αποτελέσματος στον έλεγχο της πανδημίας μαζί με την αυξανόμενη αβεβαιότητα σχετικά με τη μέθοδο μετάδοσης της ασθένειας, αλλά και η **λαϊκή δυσαρέσκεια για τους σοβαρούς περιορισμούς στην καθημερινή ζωή**, η σφοδρή αντίθεση της τάξης των εμπόρων στην καραντίνα **εξαιτίας των επιπτώσεών της στο εμπόριο**, έφεραν αλλαγές. Το 1897, στο Διεθνές Συνέδριο Υγιεινής στη Βενετία, η επιστήμη συνεργάστηκε με τους εμπόρους γύρω από μια θεμελιακή ιδέα εκείνης της εποχής, εκείνη των **χαλαρών περιορισμών στο εμπόριο**.

Η προσπάθεια να **ελεγχθεί η νόσος μέσω καραντίνας** εγκαταλείφθηκε, αφού άρχισαν να επιβάλλονται ολοένα και πιο αποτελεσματικά **μέτρα επιτήρησης και καταγραφής της νόσου**. Εάν διαθέταμε πληροφορίες για το πού βρίσκεται η πανώλη, θα μπορούσαμε να υιοθετήσουμε στοχευμένες κινήσεις, όπως **περιορισμούς στη μετανάστευση και καραντίνα σε λιμάνια που βρίσκονται στο επίκεντρο του ξεσπάσματος και όχι αυστηρά γενικά περιοριστικά μέτρα** εμπνευσμένα από φόβο και έλλειψη γνώσης. Στο επόμενο συνέδριο που διεξήχθη στο Παρίσι το 1903, η προσοχή είχε πλέον επικεντρωθεί στους **αρουραίους ως φορείς της ασθένειας**, το οποίο με τη σειρά του οδήγησε στην εντατικοποίηση της προσπάθειας να αναχαιτίζεται η πανώλη στα λιμάνια αναχώρησης: **υγειονομική μεταρρύθμιση και αποτελεσματικά μέσα επιτήρησης της νόσου και ειδοποίησης για την πορεία της**.

Όταν ο Αλεξάντρ Γερσίν, ένας Γαλλοελβετός επιστήμονας, και ο Σιμπασαμπούρο Κιτασάτο, ένας Ιάπωνας ερευνητής, εργαζόμενοι ανεξάρτητα, ανακάλυψαν, το 1894, τον **βάκιλο της πανώλης** με διαφορά δέκα ημερών ο ένας από τον άλλο, ο **τρόπος εξήγησης της ασθένειας άλλαξε**. Η ασθένεια που μάστιζε τους ανθρώπινους πληθυσμούς από τον 6^ο αιώνα ήταν **αόρατη και ακατανόητη και προκαλούσε τρόμο**. Μετά την ταυτοποίηση του βάκιλου της πανώλης όλα αυτά άλλαξαν και η πανώλη του παρελθόντος μετατράπηκε σε κάτι εκ των υστέρων **αναγνωρίσιμο μέσω των συμπτωμάτων** του, το οποίο μπορούσε πλέον να αντιμετωπισθεί με **αντιβιοτικά**. Ονομάστηκε *Yersinia pestis*. **Μεταδιδόταν μέσω ψύλλων** που ζούσαν πάνω στους **αρουραίους**. Από τη σκοπιά αυτή, έγινε κατανοητό γιατί έπληττε περιοχές που είχαν σημαντικούς πληθυσμούς αρουραίων και ψύλλων και γιατί η **πανώλη έφτανε από τη θάλασσα και άρχιζε από τα λιμάνια**, γεγονός που υποδείκνυε μεν τη δράση των αρουραίων στα πλοία, αλλά δεν μπορούσε να γίνει κατανοητός ο τρόπος μετάδοσης. Έγινε έτσι κατανοητό **γιατί όλοι οι τρόποι αντιμετώπισης της ασθένειας στο παρελθόν ήταν αναποτελεσματικοί**. Οι ψύλλοι μεταπηδούσαν στους ανθρώπους και τα οικόσιτα ζώα από τους αρουραίους.

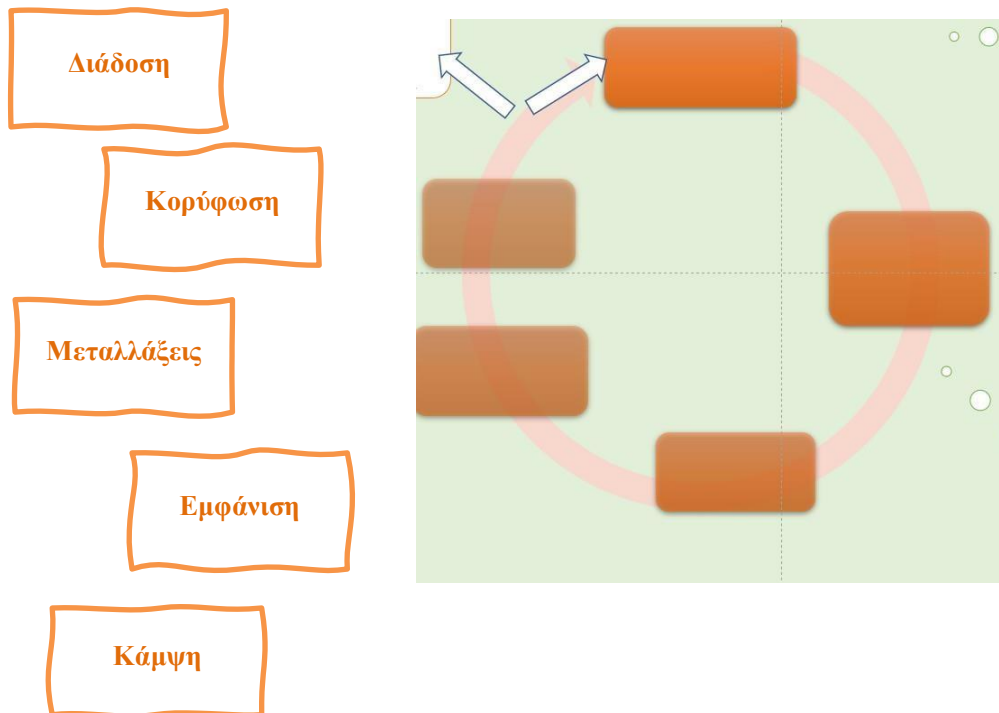
Πηγή: Προσαρμογή από Mc Millen, 2020 .

Σημείωση: Ο τίτλος του κειμένου έχει μπει για τις ανάγκες της δραστηριότητας.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2: Ο «κύκλος ζωής» μιας πανδημίας

3^η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης - ιστορική και συστημική προσέγγιση του κύκλου ζωής των πανδημιών

1. Μια βασική ιδέα της αειφορίας είναι ο κύκλος ζωής. Όπως και κάθε άλλη κατάσταση έμβιων όντων, έτσι και οι πανδημίες έχουν έναν κύκλο ζωής. Οι πανδημίες αρχίζουν από την εμφάνιση της νόσου και ολοκληρώνουν τον κύκλο τους με τη θεραπεία της ασθένειας, την πρόληψη, την προσωρινή ή οριστική εξαφάνισή της. Να βάλετε σε σειρά τις 5 καρτέλες που σας δίνονται και να δημιουργήσετε σε ένα χαρτόνι τον κύκλο ζωής μιας πανδημίας.

2. Διαβάστε το κείμενο «Η επανεμφάνιση των πανδημιών» (βλ. Παράρτημα 2) συζητήστε στην ομάδα σας και απαντήστε στο ερώτημα: Για ποιον λόγο μια πανδημία μπορεί να έχει **έναν κύκλο ζωής που κλείνει ή που δεν κλείνει ποτέ με την πρώτη φορά** και υπάρχει κίνδυνος επανεμφάνισης μιας παλιάς ασθένειας; Αιτιολογήστε την απάντησή σας μέσα από το κείμενο και συμπληρώστε χαρακτηριστικές λέξεις-κλειδιά στον κύκλο ζωής των πανδημιών, όπου νομίζετε ότι χρειάζεται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2
Κείμενο μελέτης
«Η επανεμφάνιση των πανδημιών»

«..... δεδομένου ότι η τρομερή αυτή ασθένεια (η πανώλη) δεν έχει εξαλειφθεί εντελώς, καλό θα ήταν να δώσουμε μεγαλύτερη προσοχή στο ιστορικό αυτό παράδειγμα σύνδεσης **κλιματικής αλλαγής και νόσου**. Είναι μια γνώση που μπορεί να αξιοποιηθεί για την ενίσχυση του δημόσιου συστήματος υγείας. Άλλωστε, οι αυξανόμενες θερμοκρασίες των ωκεανών ενδέχεται να δημιουργήσουν έναν εκτεταμένο οικότοπο και για άλλες πανδημίες, όπως η χολέρα. Μπροστά σε μια πανδημία μεγάλο μέρος των υποδομών δημόσιας υγείας του αναπτυσσόμενου κόσμου θα δεχθεί ένα ασήκωτο βάρος. Ένας τρόπος για να **μετριαστούν τα δεινά** που θα προκληθούν από μια μελλοντική πανδημία είναι να **επενδύσουμε στην οικοδόμηση γερών υποδομών υγείας**, όπου αυτές απουσιάζουν. Οι συνέπειες των επιδημιών και των πανδημιών υπήρξαν και θα συνεχίσουν να είναι μακράν χειρότερες στις περιοχές που είναι λιγότερο ικανές να ανταποκριθούν, στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η ανακάλυψη ότι βακτήρια και βάκιλοι προκαλούν ασθένειες, όπως η πανώλη, σήμαινε ότι οι εξηγήσεις που για αιώνες δίνονταν ως αιτιολογία των ασθενειών τώρα πλέον δεν ίσχυαν, όπως η θεωρία του μιάσματος και της θεϊκής τιμωρίας.

Γνωρίζουμε μέσω ιατρικής επιστήμης τι είναι αυτό που προκαλεί μια ασθένεια και μπορούμε **άλλοτε να την θεραπεύσουμε και άλλοτε να προλάβουμε την εμφάνιση των μολύνσεων μέσω εμβολιασμού**. Η πανώλη (όπως και η ελονοσία και η χολέρα) εξελίχθηκε από νόσος που οι άνθρωποι εξηγούσαν με πολλούς τρόπους σε νόσο που ερμηνευόταν από ένα και μοναδικό: τον ψύλλο που περνούσε από τους αρουραίους στους ανθρώπους (ή το τσίμπημα μολυσμένου κουνουπιού για την ελονοσία, κλπ). Ωστόσο, η πίστη αυτή μάς κάνει να εστιάσουμε στους φορείς μιας ασθένειας και τους βάκιλους και όχι στις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που προκαλούν τις ασθένειες. Η εργαστηριακή επανάσταση καλλιέργησε μια υπερβολική εμπιστοσύνη στη δύναμη της βιοϊατρικής να απαλλάξει τον κόσμο από μολυσματικές ασθένειες. Η απαλλαγή της ανθρωπότητας από τις πανδημίες βασίζεται έτσι πολύ περισσότερο στην καταπολέμηση των μικροβίων και βακτηρίων, στον έλεγχο των φορέων και των παρασίτων, παρά στην καταπολέμηση των κοινωνικών συνθηκών που επηρεάζουν και ευνοούν ή προκαλούν εξαρχής μια νόσο. Δεν λαμβάνεται υπόψη ότι πολλές φορές μια πανδημία πλήττει σφοδρότερα τους φτωχούς και όχι τους πλούσιους (όπως έγινε κατά την πανδημία της πανώλης στη Μασσαλία το 1720).

Δίνεται η εντύπωση ότι η ασθένεια (της πανώλης) εξαφανίστηκε αιφνίδια. Τι συνέβη; Μπορεί να είχαν αναπτύξει ανοσία οι αρουραίοι σταματώντας έτσι την πανώλη ή πάλι μπορεί να είχε αλλάξει το κυρίαρχο είδος αρουραίου. Ίσως να σταμάτησαν οι κλιματικές διακυμάνσεις στην κεντρική Ασία που ενδέχεται να επανέφεραν την πανώλη στην Ευρώπη ξανά και ξανά. Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι η καραντίνα δεν ήταν αποτελεσματική, ίσως μακροπρόθεσμα να λειτούργησε έτσι ώστε να επιβράδυνε σταδιακά τη διάδοση της πανώλης. **Όμως η πανώλη δεν έχει εξαφανισθεί**. Αν και σήμερα μπορεί να αντιμετωπισθεί με αντιβιοτικά, αυτό πρέπει να γίνει γρήγορα. Και επειδή είναι μεταδοτική, μπορεί να εξαπλωθεί ταχέως. Συνέχισε να υπάρχει για δεκαετίες σε μέρη της Αφρικής και της Ασίας. Τα ξεσπάσματα της δεκαετίας του 1990 στην Ινδία και των αρχών του 21ου αιώνα στη Μαδαγασκάρη

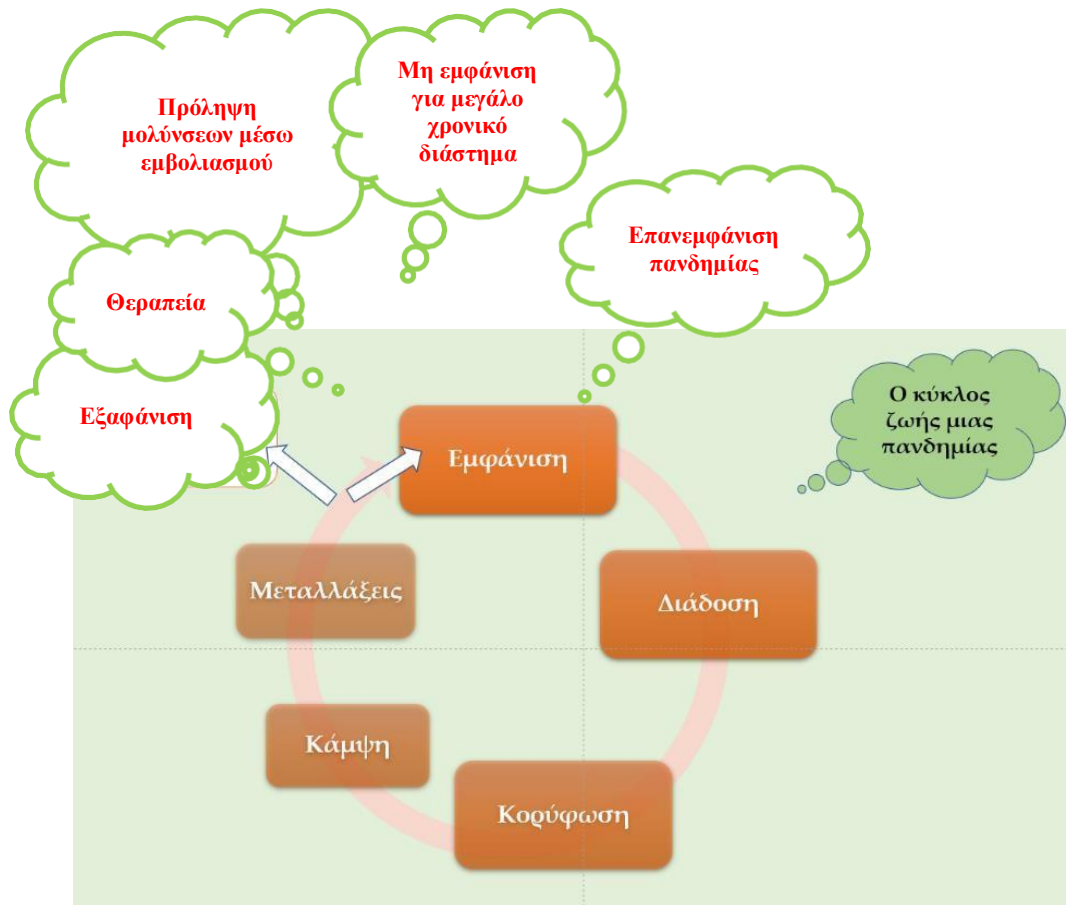
υπενθύμισαν στον κόσμο πως αυτή η αρχαία και τρομερή ασθένεια υπάρχει ακόμα. Αλλά ποτέ δεν έφτασε ξανά σε επίπεδα πανδημίας.

Ωστόσο, ο κίνδυνος επανεμφάνισης μιας πανδημικής νόσου είναι πάντα υπαρκτός, δεδομένου των μεταλλάξεων που μπορούν να δημιουργηθούν και την μεταβολή των κλιματολογικών συνθηκών που μπορούν να ευνοήσουν μια πανδημική έξαρση μιας παλαιάς νόσου.... Οι πανδημίες δεν θα τελειώσουν. Αναμφίβολα θα έρθουν κι άλλες. Μια πανδημία μπορεί να προκληθεί από έναν παλιό και γνωστό εχθρό, όπως η γρίπη ή να προκύψει από μια νέα πηγή – μια ζωνόσο που θα περάσει στους ανθρώπους. Καθώς το κλίμα θα γίνεται θερμότερο, είναι πολύ πιθανό τα κουνούπια – φορείς ασθενειών, για παράδειγμα, να αρχίσουν να ζουν σε νέες περιοχές, όπως ο ιός «Ζίκα» που ξέσπασε στις αρχές του 2016 στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική, όταν οι θερμοκρασίες εκεί έφτασαν σε ιστορικά υψηλές τιμές και ο φορέας του ιού, το κουνούπι του «κίτρινου πυρετού» βρήκε εκεί το κατάλληλο ενδιαίτημα. Καθώς οι θερμοκρασίες θα αυξάνονται και αλλού, πιθανόν ο Ζίκα να βρει νέα πατρίδα βορειότερα. Οι αυξανόμενες θερμοκρασίες των ωκεανών ενδέχεται να δημιουργήσουν έναν εκτεταμένο οικότοπο για τη χολέρα. Και καθώς ολοένα και περισσότερες έρευνες καταδεικνύουν τη σύνδεση μεταξύ της περιοδικής αύξησης της θερμοκρασίας στην Κεντρική Ασία και της άφιξης της πανώλης στην Ευρώπη κατά την ύστερη μεσαιωνική περίοδο, καλό θα ήταν να δώσουμε μεγαλύτερη προσοχή γιατί μπροστά σε μια σοβαρή πανδημία μεγάλο μέρος των υποδομών δημόσιας υγείας του αναπτυσσόμενου κόσμου θα δεχθεί ένα ασήκωτο βάρος. Ένας τρόπος για να μετριαστούν τα δεινά που θα προκληθούν από μια μελλοντική πανδημία, είναι να επενδύσουμε στην οικοδόμηση γερών υποδομών δημόσιας υγείας, όπου αυτές απουσιάζουν. Οι συνέπειες των επιδημιών και των πανδημιών υπήρξαν και θα συνεχίσουν να είναι μακράν χειρότερες στις περιοχές που είναι λιγότερο ικανές να ανταποκριθούν και αυτές είναι οι αναπτυσσόμενες χώρες, και όπως αναφέρει και ο ΠΟΥ για τον Έμπολα το 2015 «...το κέρδος που έχουμε αποκομίσει από καταστάσεις, όπως ο έλεγχος της ελονοσίας και η επιβίωση των γυναικών μετά τη γέννα, μπορεί να αντιστραφεί, όταν έχει οικοδομηθεί σε εύθραυστα συστήματα υγείας», γιατί τα συστήματα που βασίζονται στις απαιτήσεις της οικονομίας και της αγοράς δεν μπορούν να μας προστατεύσουν από τον κίνδυνο επανεμφάνισης μιας νόσου.

Πηγή: Προσαρμογή από Mc Millen, 2020.

Σημείωση: Ο τίτλος του κειμένου έχει μπει για τις ανάγκες της δραστηριότητας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3
Για τον/την εκπαιδευτικό
Ενδεικτικά συμπληρωμένο φύλλο εργασίας 2
Ο «κύκλος ζωής» μιας πανδημίας

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3: Η σύγχρονη κατανόηση των πανδημιών και οι στρατηγικές διαχείρισης

3^η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης - ιστορική και συστημική προσέγγιση του κύκλου ζωής των πανδημιών

1. Ο τρόπος με τον οποίο κατανοούμε μια πανδημία έχει να κάνει αφενός με τον ορισμό της ως πανδημίας (και τα **κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα** που πρέπει να έχει μια ασθένεια για να χαρακτηριστεί ως πανδημία) και αφετέρου με την ανάδειξη και άλλων παραγόντων που συνδέονται με την πανδημική έξαρση μιας ασθένειας, όπως οι **περιβαλλοντικοί παράγοντες** (κλιματική αλλαγή) αλλά και οι **κοινωνικοοικονομικές συνθήκες** που ευνοούν τη διάδοση της νόσου.

Μέσα στα καρτελάκια διαβάζετε στρατηγικές διαχείρισης (τρόπους αντιμετώπισης) της πανδημίας. Τοποθετήστε το γράμμα κάθε φράσης (κάθε στρατηγικής διαχείρισης) στον παρακάτω πίνακα, ώστε να φαίνεται σε ποιο από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας πανδημίας απαντάει ή καλύπτει κάθε στρατηγική διαχείρισης.

A Λήψη περιοριστικών μέτρων (απαγόρευση κυκλοφορίας, έλεγχος μετακινήσεων)	B Δαπάνες για την ενίσχυση των δημόσιων δομών υγείας	Γ Καταπολέμηση φτώχειας
Δ Πρόληψη εμφάνισης μολύνσεων (εμβολιασμοί)	H Ανάπτυξη αποτελεσματικών θεραπειών/φαρμάκων	Z Δράσεις για την κλιματική αλλαγή
E Ατομικά μέτρα προστασίας (μάσκες, αντισηπτικά, κοινωνική αποστασιοποίηση, κλπ.)	Θ Άλλο: _____ _____	

	Χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας πανδημίας	Στρατηγικές διαχείρισης (τρόποι αντιμετώπισης) της πανδημίας						
1	Ευρεία γεωγραφική εξάπλωση							
2	Υψηλοί δείκτες προσβολής και έξαρσης							
3	Ελάχιστη ανοσία πληθυσμού							
4	Σε μια πανδημία ο κύκλος ζωής δεν κλείνει ποτέ με την πρώτη φορά γιατί υπάρχουν μεταλλάξεις.							
5	Μεταδοτικότητα λόγω μόλυνσης							
6	Σοβαρότητα (μεγάλος βαθμός θνησιμότητας)							
7	Περιβαλλοντικοί παράγοντες επηρεάζουν και ευνοούν ή προκαλούν εξαρχής την πανδημική έξαρση μιας ασθένειας.							
8	Κοινωνικοοικονομικές συνθήκες ευνοούν τη διάδοση της νόσου, όπως πρόσβαση σε καθαρό νερό, έλλειψη υγιεινών συνθηκών διαβίωσης, κλπ.							

2. Συζητήστε στην ομάδα σας και **ιεραρχήστε** τις στρατηγικές διαχείρισης και αντιμετώπισης μιας πανδημίας ως προς τον βαθμό σπουδαιότητας.

Αιτιολογήστε τις απαντήσεις σας λαμβάνοντας υπόψη:

- α. τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των πανδημιών
- β. τους περιβαλλοντικούς και κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες που σχετίζονται με την εμφάνιση και διάδοση μιας πανδημίας.

Α/Α	Στρατηγικές αντιμετώπισης και διαχείρισης της πανδημίας	
1		Λήψη περιοριστικών μέτρων (απαγόρευση κυκλοφορίας, έλεγχος μετακινήσεων)
2		Δαπάνες για την ενίσχυση των υποδομών δημόσιας υγείας Ανάπτυξη αποτελεσματικών θεραπειών/φαρμάκων
3		Πρόληψη εμφάνισης μολύνσεων (εμβολιασμοί)
4		
5		Ατομικά μέτρα προστασίας (μάσκες, αντισηπτικά, κοινωνική αποστασιοποίηση κλπ)
6		Καταπολέμηση φτώχειας Εκπαίδευση/Δράση για την κλιματική αλλαγή
7		
	Αιτιολογώ την απάντησή μου:	

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1: Τα κύρια θέματα

2^η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: Παραπληροφόρηση και «Θεωρίες Συνωμοσίας» - κύρια θέματα και τρόπος σκέψης

---

1. Βρείτε σε ποια θέματα ανήκουν οι παρακάτω δηλώσεις ταξινομώντας και συμπληρώνοντας κατάλληλα τον πίνακα.

Θέματα	Δηλώσεις			
Προέλευση του ιού				
Επιπτώσεις/θνησιμότητα				
Ιατρικά μέτρα (εμβόλια, μάσκες, φάρμακα)				
Συμπτώματα/τρόποι διάγνωσης				
Τρόποι αντιμετώπισης				
Πολιτικές διαχείρισης (κοινωνική αποστασιοποίηση, περιορισμός μετακινήσεων)				

ΟΜΑΔΑ 1

Δήλωση 1: Ο SARS-COV-2 δημιουργήθηκε σκόπιμα στο εργαστήριο ως βιολογικό όπλο, για να μειωθεί ο πληθυσμός της Γης.

Δήλωση 2: Εάν κρατήσω την αναπνοή μου για 10 δευτερόλεπτα, μπορώ να καταλάβω εάν έχω κορονοϊό.

Δήλωση 3: Τα νοσοκομεία εντός και εκτός Ιταλίας φουσκώνουν τα νούμερα των ασθενών με COVID-19 είτε λόγω φόβου είτε λόγω κέρδους από κρατικές επιχορηγήσεις.

Δήλωση 4: Τα υγειονομικά μέτρα (μάσκες, εμβόλια) λαμβάνονται για να βλάψουν τους ανθρώπους.

ΟΜΑΔΑ 2

Δήλωση 5: Τα εμβόλια και η θεραπεία για τον SARS-COV-2 σκόπιμα δε βγήκαν στην αγορά, ώστε ο ιός να πλήξει όσο το δυνατό περισσότερους ανθρώπους στη Γη. Θα βγουν στην κυκλοφορία όταν θα έχουν νοσήσει εκατομμύρια από τον ιό.

Δήλωση 6: Εάν καταναλώνω πολλές φορές μέσα στην ημέρα ζεστά αφεψήματα, ο ιός θα εξουδετερωθεί πριν κατέβει στον πνεύμονα.

Δήλωση 7: Υπάρχει ήδη ένα εμβόλιο για τον SARS-COV-2 πολύ πριν ξεσπάσει η πανδημία.

Δήλωση 8: Τα υγειονομικά μέτρα (μάσκες, εμβόλια) λαμβάνονται για να μάθουν τους πολίτες να υπακούουν.

ΟΜΑΔΑ 3

Δήλωση 9: Ο SARS-COV-2 διαδόθηκε σκόπιμα για να μειώσουν τον πληθυσμό της Γης μέσω των 5G σημάτων.

Δήλωση 10: Η κατανάλωση βιταμίνης C μπορεί να με προστατεύσει από το να κολλήσω τον ιό.

Δήλωση 11: Ο νέος κορονοϊός είναι μια απάτη για να αυξήσουν τα κέρδη τους οι φαρμακοβιομηχανίες με την προώθηση των εμβολίων.

Δήλωση 12: Η χρήση μάσκας δεν επιτρέπει να φτάσει αρκετό οξυγόνο στον εγκέφαλο.

ΟΜΑΔΑ 4

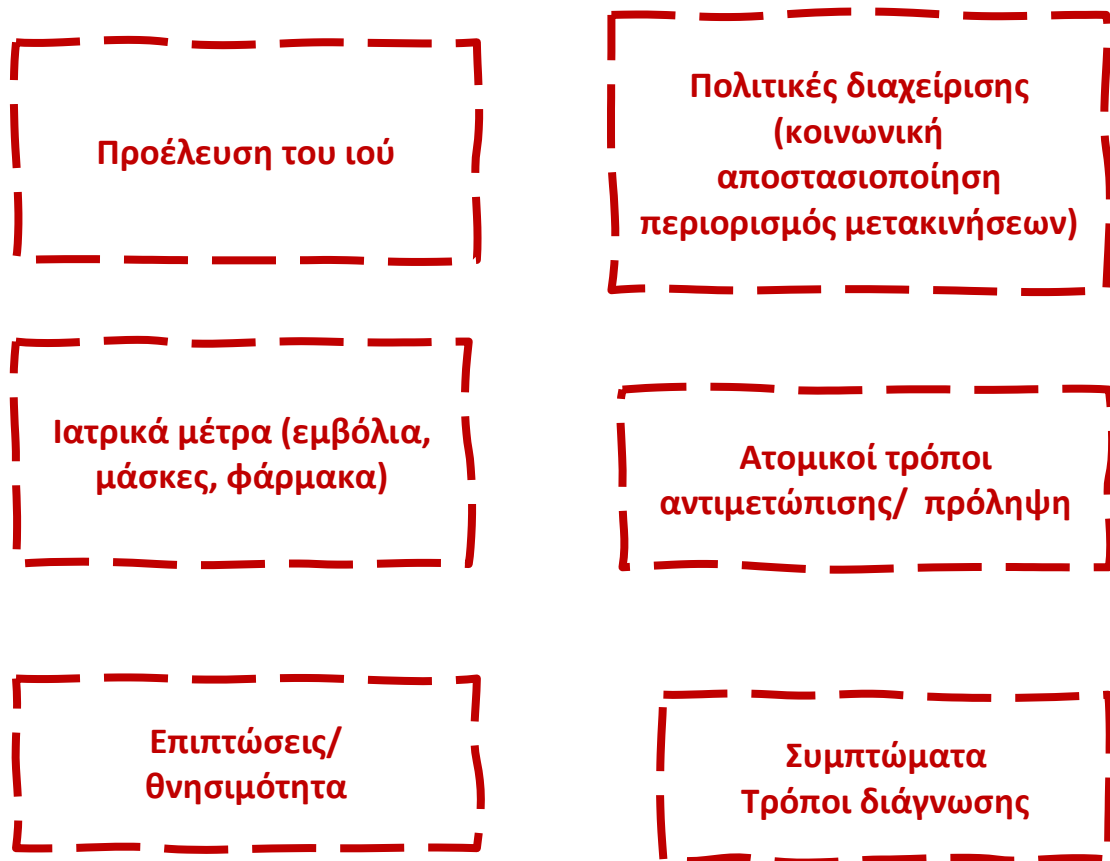
Δήλωση 13: Κανείς δεν πέθανε από COVID-19, εγώ προσωπικά δε γνωρίζω κανέναν.

Δήλωση 15: Δεν υπάρχει πανδημία και το εμβόλιο χρησιμεύει για να μπει μικροτσιπ στους ανθρώπους.

Δήλωση 16: Τα μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης επιβάλλονται γιατί οι περισσότερες κυβερνήσεις θέλουν να μας κρατήσουν σπίτι, για να περνάνε τις πολιτικές που δεν έχουν κοινωνική αποδοχή.

Δήλωση 14: Στην πραγματικότητα, οι θάνατοι από COVID-19 είναι πολύ λιγότεροι από τους θανάτους που οφείλονται στην εποχιακή γρίπη. Όσοι δηλώνονται ότι πεθαίνουν από COVID-19 πεθαίνουν από άλλους λόγους, θα πέθαιναν πολύ σύντομα έτσι κι αλλιώς. Γι' αυτό, δεν υπάρχουν τόσοι πολλοί θάνατοι από COVID-19 σε Ιταλία, Ισπανία και ΗΠΑ.

2. Στον πίνακα που συμπληρώσατε προηγουμένως, υπάρχουν 6 κύρια θέματα για την παραπληροφόρηση και τις συνωμοσιολογικές αντιλήψεις σχετικά με την COVID-19. Τοποθετήστε τις 6 καρτέλες με τα κύρια αυτά θέματα στο διάγραμμα Venn και σχεδιάστε βέλη, για να δείξετε σε ποιο ερώτημα απαντούν.

3. Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγετε; Ποια διαφορά μπορούμε να εντοπίσουμε μεταξύ της παραπληροφόρησης και των συνωμοσιολογικών αντιλήψεων ως προς τα τρία επίπεδα του διαγράμματος Venn (άτομο-κοινωνία-πολιτική);

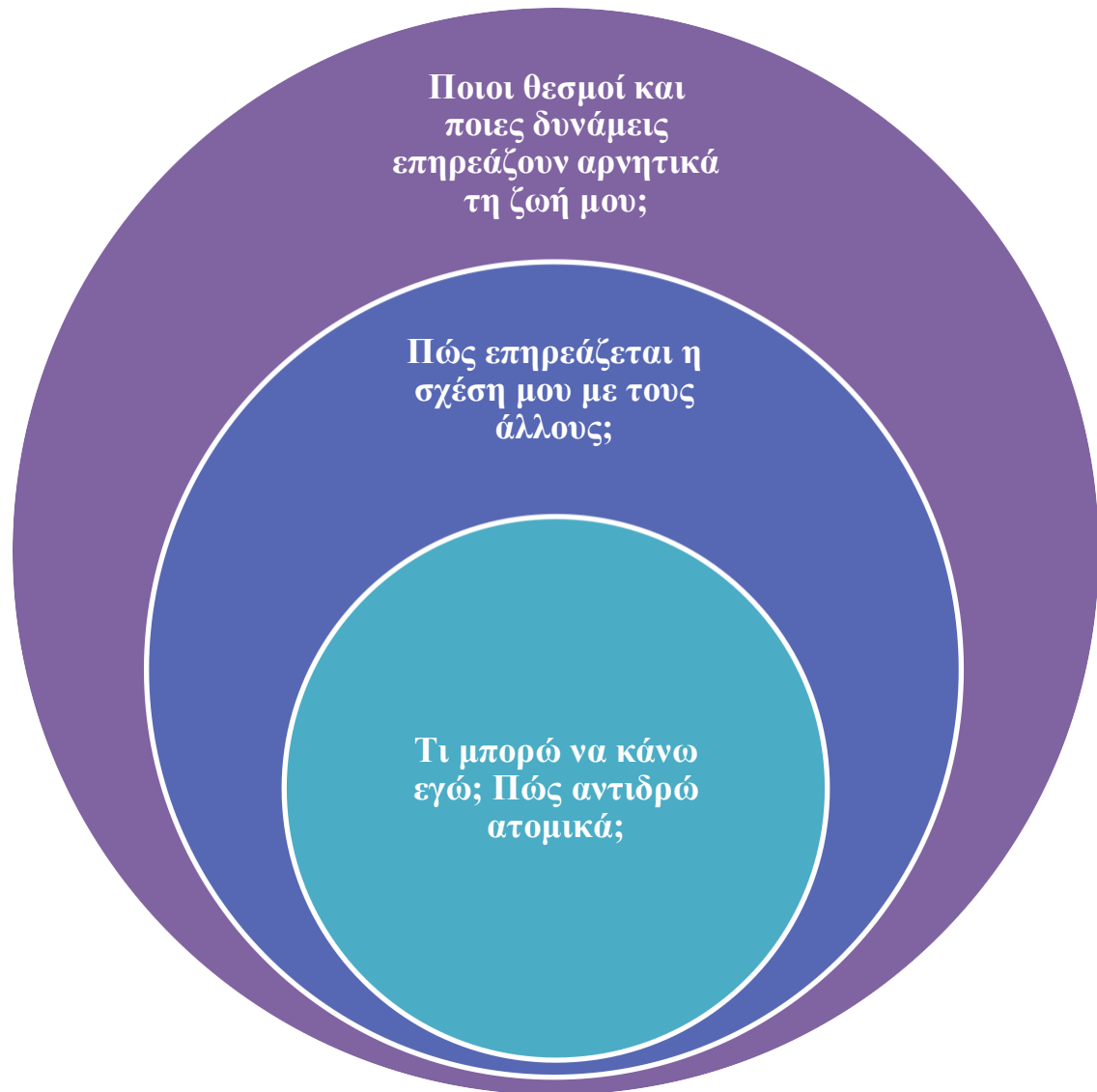

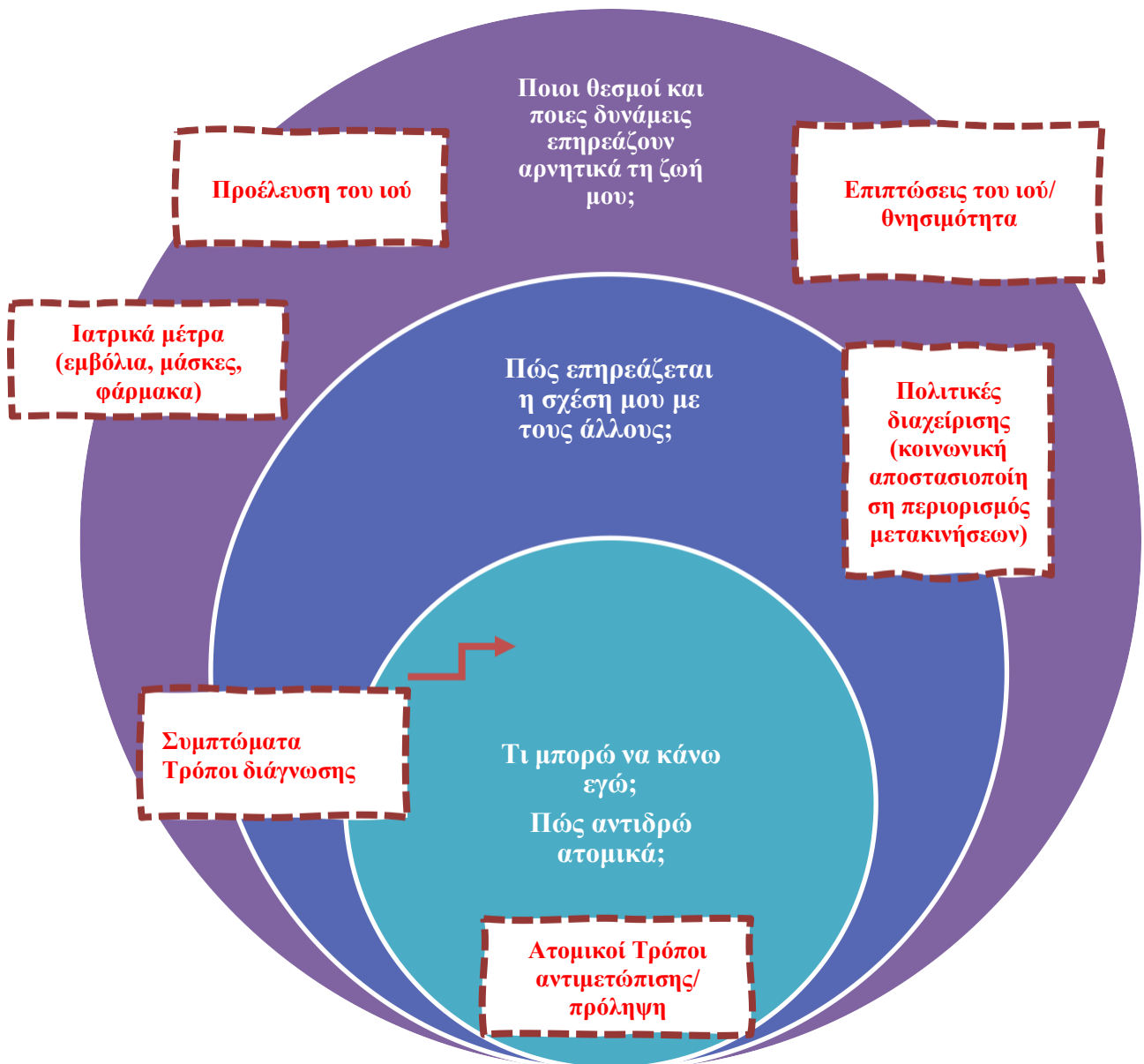

Διάγραμμα Venn

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1
Για τον/την εκπαιδευτικό
Ενδεικτικά συμπληρωμένο ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1: Ελέγχοντας κριτικά τις εικόνες: ένα μέρος από το σύνολο

1^η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: Κριτική σκέψη και παραπληροφόρηση μέσα από φωτογραφίες

ΟΜΑΔΑ 1

1. Παρατηρήστε προσεκτικά τις φωτογραφίες και γράψτε μια μικρή ιστορία.

α. Τι δείχνουν οι φωτογραφίες;

β. Ποιο συναίσθημα μπορείτε να αποδώσετε στο πρόσωπο της κάθε φωτογραφίας;

---

2. Ακούστε προσεκτικά την ιστορία της άλλης ομάδας και τη φωτογραφία που σχολιάζει. Να τη συγκρίνετε με τις δικές σας φωτογραφίες και την ιστορία σας. Ποιο είναι το συμπέρασμά σας;

ΟΜΑΔΑ 2

1. Παρατηρήστε προσεκτικά τη φωτογραφία που σας δίνεται και γράψτε μια μικρή ιστορία.

- α. Τι δείχνουν οι φωτογραφίες;
- β. Ποιο συναίσθημα μπορείτε να αποδώσετε στα πρόσωπα της φωτογραφίας;

---

2. Ακούστε προσεκτικά την ιστορία της άλλης ομάδας και τις φωτογραφίες που σχολιάζει. Να τη συγκρίνετε με τη δική σας φωτογραφία και την ιστορία σας. Ποιο είναι το συμπέρασμά σας;

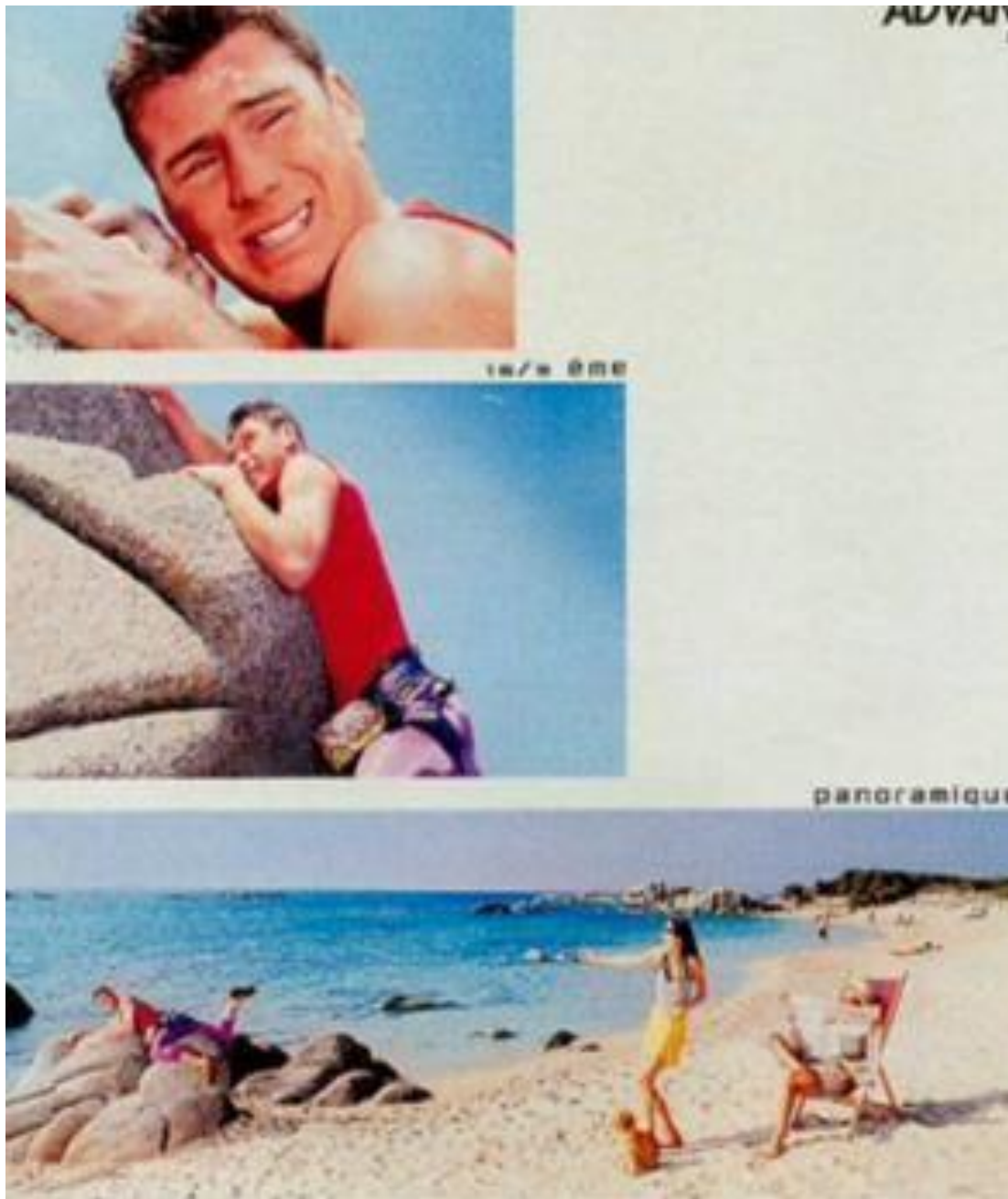

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Πηγή: Διαφήμιση φωτογραφικών μηχανών CODAK της δεκαετίας του 1970 (CLEMI / Κέντρο εκπαίδευσης για τα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση του Εθνικού Γαλλικού Δικτύου επιμόρφωσης εκπαιδευτικών: Canopé) (Réseau de création et d'accompagnement pédagogiques) <https://www.clemi.fr/fr/guide-famille/activites-en-famille/cin-gestes-barrieres-contre-linfodemie.html>

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2: Ελέγχοντας κριτικά τις εικόνες: η γωνία λήψης

1^η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: Κριτική σκέψη και παραπληροφόρηση μέσα από φωτογραφίες

1. Παρατηρήστε τις φωτογραφίες που έχουν τραβηχτεί, τον Μάρτιο του 2020, στη **Δανία**, λίγες εβδομάδες αφού αναγγέλθηκαν περιοριστικά μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης λόγω της COVID-19. Τι παρατηρείτε; Ποιο είναι το κοινό τους χαρακτηριστικό; Ποια λεζάντα θα βάζατε μέσα στο συννεφάκι εάν τις φιλοξενούσε η εφημερίδα στην οποία εργάζεστε;

2. Βρείτε με ποιες φωτογραφίες από τον φάκελο που σας δίνεται μοιράζονται την ίδια σκηνή στο δρόμο ή το πάρκο (Παράρτημα 2). Τι παρατηρείτε; Ποια λεζάντα θα βάζατε τώρα σε αυτές στο δεύτερο συννεφάκι; Διαφέρει το μήνυμα που μεταφέρεται, κατά τη γνώμη σας, με τις νέες φωτογραφίες και γιατί;

Εδώ τοποθετήστε ένα νέο post-it με τη λεζάντα που ταιριάζει στη φωτογραφία

Εδώ τοποθετήστε το post-it με τη λεζάντα σας

Μέσα στο πλαίσιο τοποθετήστε τη φωτογραφία (Παράρτημα 2) που δείχνει την ίδια ακριβώς σκηνή

Εδώ
τοποθετήστε το
post-it με τη
λεζάντα που
ταιριάζει στη
φωτογραφία

Εδώ τοποθετήστε
ένα νέο post-it με τη
λεζάντα που
ταιριάζει στη
φωτογραφία

Μέσα στο πλαίσιο
τοποθετήστε τη
φωτογραφία
(Παράρτημα 2) που
δείχνει την ίδια
ακριβώς σκηνή
τοποθετήστε ένα

Εδώ τοποθετήστε ένα νέο post-it με τη λεζάντα που ταιριάζει στη φωτογραφία

Εδώ τοποθετήστε τη φωτογραφία (Παράρτημα 2) που δείχνει την ίδια σκηνή

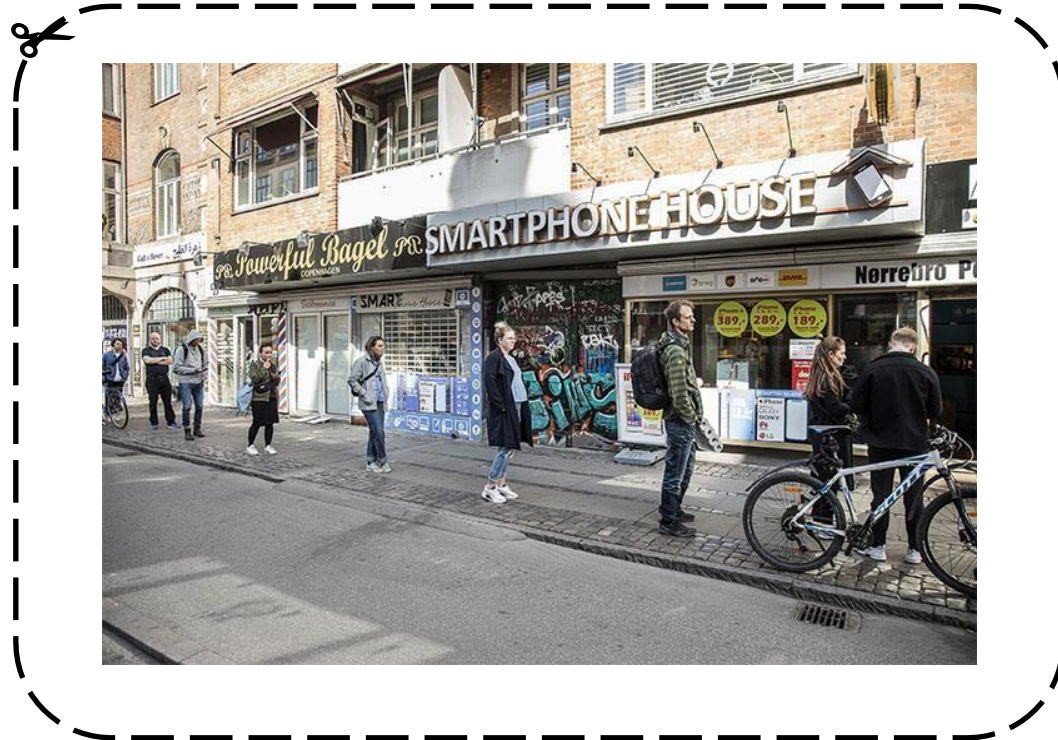
Εδώ τοποθετήστε
το post-it με τη
λεζάντα που
ταιριάζει στη
φωτογραφία

Εδώ τοποθετήστε
ένα νέο post-it με τη
λεζάντα που
ταιριάζει στη
φωτογραφία

Μέσα στο πλαίσιο
τοποθετήστε τη
φωτογραφία
(Παράρτημα 2) που
δείχνει την ίδια
ακριβώς σκηνή

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Πηγή: Οι φωτογραφίες της δραστηριότητας αυτής είναι των Δανών φωτογράφων Philip Daval και Lafur Steinar RyeGestsson, οι οποίοι διεξήγαγαν ένα πείραμα, κατόπιν αιτήματος του φωτογραφικού πρακτορείου Ritzau Scanpix, τον Μάρτιο του 2020, όταν είχε αρχίσει η έξαρση των κρουσμάτων του νέου κορωνοϊού και οι συζητήσεις για λήψη μέτρων κοινωνικής αποστασιοποίησης, κλπ. Φωτογράφησαν τους ίδιους ακριβώς ανθρώπους σε εξωτερικούς χώρους αλλά χρησιμοποιώντας διαφορετικές γωνίες λήψης, μια ευρεία γωνία (λήψη από κοντά) και έναν τηλεφακό (παρλήψη από μακριά) (CLEMI 2020).

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3: Ελέγχοντας κριτικά τις εικόνες: ένα πλαίσιο προθέσεων

1^η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: Κριτική σκέψη και παραπληροφόρηση μέσα από φωτογραφίες

---

1. Παρατηρήστε τη φωτογραφία και συζητήστε στην ομάδα σας.
  - α) Καταγράψτε όσο το δυνατό περισσότερες ερωτήσεις που μπορείτε να κάνετε για τη φωτογραφία σε μικρά συννεφάκια ή post-its (ποιος, πού, πότε, γιατί;).
  - β) Δώστε μικρές απαντήσεις στις ερωτήσεις σας.
  - γ) Σημειώστε σε κάθε συννεφάκι εάν η απάντηση απηχεί γεγονός (Γ) ή άποψη (Α).

2. Αποθηκεύστε τη φωτογραφία σας με δεξί κλικ στον υπολογιστή σας. Μεταβείτε στη διεύθυνση <https://images.google.com/> για να κάνετε «αντίστροφη αναζήτηση εικόνας» εντοπίζοντας σε ποιες ιστοσελίδες εμφανίζεται η φωτογραφία.

α) Αναφέρονται οι πηγές της φωτογραφίας ή πρόκειται για αναπαραγωγή από άγνωστη πηγή;

β) Εντοπίσατε σε ποιο πλαίσιο έχει χρησιμοποιηθεί η αρχική φωτογραφία; Επιλέξτε τη σωστή απάντηση.

ΝΑΙ	ΟΧΙ
Υπάρχει αρχική φωτογραφία χωρίς τη σήμανση COVID-19	Δε βρέθηκε πουθενά η αρχική φωτογραφία χωρίς τη σήμανση COVID- 19

γ) Ποιο σχόλιο συνήθως συνοδεύει τη φωτογραφία αυτή στο διαδίκτυο; Ποιο μήνυμα θέλει να μεταδώσει; Πώς το σχολιάζετε;

δ) Η φωτογραφία είναι παραποιημένη ή αυθεντική;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4: Ελέγχοντας κριτικά τις εικόνες: παραπληροφόρηση ή συνωμοσιολογική σκέψη;

1^η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: Κριτική σκέψη και παραπληροφόρηση μέσα από φωτογραφίες

1. Διαβάστε τις παρακάτω δηλώσεις. Συζητήστε στην ομάδα σας και βρείτε ποια φωτογραφία αντιστοιχεί σε ποια δήλωση.

Δήλωση Α : Προσθέτεις ένα στοιχείο εξωτερικό στη φωτογραφία και εντάσσεις τη φωτογραφία σε ένα πλαίσιο «προθέσεων» και κάνεις τη φωτογραφία να υποδηλώνει μια κακόβουλη πρόθεση.

Δήλωση Β: Αλλάζεις τη γωνία λήψης μιας φωτογραφίας για να περάσεις το μήνυμα που θέλεις.

Δήλωση Γ: Αποσπάζ μια φωτογραφία από το πλαίσιο της ή εστιάζεις σε ένα μικρό μέρος και το δείχνεις χωρίς το πλαίσιο αυτό, κάνοντας τη φωτογραφία να διηγηθεί μια νέα ιστορία.

2. Διαβάστε τον παρακάτω ορισμό για την «Παραπληροφόρηση» και τη «Συνωμοσιολογική σκέψη». Συζητήστε στην ομάδα σας και απαντήτε στο ερώτημα: Ποια από τις φωτογραφίες αποτελεί, κατά τη γνώμη σας, παράδειγμα παραπληροφόρησης ή παράδειγμα συνωμοσιολογικού λόγου;

Παραπληροφόρηση: Οι ψευδείς ειδήσεις (fake news) με σκοπό την παραπλάνηση ανθρώπων.

Συνωμοσιολογική σκέψη: Διάδοση ψευδών ειδήσεων που υποθέτουν ότι υπάρχει μια κακόβουλη πρόθεση κάποιου να βλάψει το κοινωνικό σύνολο.

Φωτογραφία 1
Δήλωση
.....
.....

Φωτογραφία 2
Δήλωση
.....
.....

Φωτογραφία 3
Δήλωση
.....
.....
.....

Πληροφορίες για τον/την εκπαιδευτικό

Τα κόμικ που μελετούν οι ομάδες εργασίας στην **2^η αυτή υποενότητα (φύλλο εργασίας 4)** είναι του «**Θείου Cranky**», γνωστού για τα λογικά λάθη που κάνει όταν επιχειρηματολογεί για να αρνηθεί την **κλιματική αλλαγή**.

Ο **Θείος Cranky** είναι δημιούργημα του Δρ John Cook, γνωστικού ψυχολόγου, ιδρυτή της βραβευμένης ιστοσελίδας Skeptikal Science Cranky Uncle, και Επίκουρου Καθηγητή (για την κλιματική αλλαγή) στο Πανεπιστήμιο George Mason των ΗΠΑ. Ο δημιουργός του Θείου Cranky μας προτείνει τη αξιοποίησή του και στην περίπτωση των «θεωριών συνωμοσίας» για την COVID-19, γιατί παρουσιάζουν ανάλογα λογικά σφάλματα με τα διάφορα επιχειρήματα με τα οποία τίθεται υπό αμφισβήτηση η κλιματική αλλαγή.

Και στις δύο περιπτώσεις, είναι πολύ δύσκολη η συζήτηση και ο διάλογος, καθώς οι ίδιες οι αποδείξεις εναντίον των «θεωριών συνωμοσίας» θεωρούνται ότι αποτελούν μέρος του ίδιου κρυφού σχεδίου και, αντί να τις αναιρέσουν, στην πραγματικότητα τις επιβεβαιώνουν.

Πράγματι, αποτελέσματα ερευνών δείχνουν πως η εκστρατεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας ενάντια στην παραπληροφόρηση ενδέχεται να έχει ελάχιστο αντίκτυπο στους οπαδούς των «θεωριών συνωμοσίας» (Gemenis, 2020) γιατί έχουν βαθύτερα ψυχολογικά αίτια και δεν μεταβάλλονται τόσο εύκολα όσο άλλες πολιτικές στάσεις και αντιλήψεις (Van Prooijen and Douglas, 2018). Σύμφωνα με έρευνα που έγινε στα τέλη Μαρτίου 2020, στην πολιτεία Georgia των ΗΠΑ, 42 κάτοικοι της πολιτείας της Georgia (ΗΠΑ) ρωτήθηκαν για το πώς εξηγούν την αύξηση των κρουσμάτων τέλη Μαΐου 2020 η οποία έγινε λόγω άρσης των περιοριστικών μέτρων στις αρχές Μαΐου. Η υπόθεση εργασίας ήταν ότι όσο αυξάνονταν τα κρούσματα, τόσο θα αυξάνονταν και οι συνωμοσιολογικές αντιλήψεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κάτι που επιβεβαιώθηκε από την έρευνα (Lewandowsky et al., 2020). Από τη σκοπιά αυτή, φαίνεται να είναι πρακτικά, αν όχι αδύνατη, τουλάχιστον πολύ δύσκολη μια στρατηγική αναίρεσης των «θεωριών συνωμοσίας» (Bode & Vraga, 2015; Lewandowsky et al., 2012; Nyhan & Reifler, 2010; Gemenis, 2020).

Σύμφωνα με μια πολύ πρόσφατη έρευνα (Kim et al., 2020) μια αποτελεσματική στρατηγική αναίρεσης της παραπληροφόρησης μπορεί να στηριχθεί στο χιουμορ και τα καρτούν. Οι άνθρωποι είναι πιο δεκτικοί να πεισθούν από τη λογική αναίρεση των επιχειρημάτων που στηρίζουν μια ψευδή είδηση (παραπληροφόρηση ή συνωμοσιολογική αντίληψη) όταν αυτή συνοδεύεται από χιούμορ και εικόνες με καρτούν, γιατί διευκολύνει την εστίαση της προσοχής στο επίθεμα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Η αλήθεια για τη φωτογραφία

Σύμφωνα με το Γαλλικό Κέντρο Εκπαίδευσης για τα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση (CLEMI), η συγκεκριμένη φωτογραφία αποτελεί προϊόν φωτομοντάζ: από τον έλεγχο που έγινε με το εργαλείο «INVID We Verify», προκύπτει διαφορά στο μέγεθος pixel, στο σημείο όπου υπάρχει η σήμανση COVID-19. Επίσης, δεδομένου ότι με «αντίστροφη αναζήτηση εικόνων» δε βρέθηκε πουθενά στο διαδίκτυο η αρχική φωτογραφία, το συμπέρασμα είναι ότι η φωτογραφία τραβήχτηκε από κάποιον και, στη συνέχεια, έγινε αντικείμενο επεξεργασίας. Στη συνέχεια, οι υπόλοιπες ιστοσελίδες την αναπαράγουν χωρίς να δηλώνουν κάποια επώνυμη πηγή και για τον λόγο αυτό δεν ανιχνεύεται η αρχική ανάρτησή της. Τα σχόλια που συνοδεύουν όλες τις αναρτήσεις είναι συνωμοσιολογικά: η πανδημία COVID-19 (ούτε καν ο ιός "SARS-CoV-2") αποθηκεύεται σε αυτό το αυτοκίνητο για να φορτωθεί στη συνέχεια στο τρένο και να μεταφερθεί με δόλιες προθέσεις.

Τη χρήση φωτομοντάζ για τη συγκεκριμένη φωτογραφία την επιβεβαιώνουν αξιόπιστες ιστοσελίδες ελέγχου ειδήσεων, όπως οι "Factual Afr", "Snopes", Observateurs/ France 24".

Πηγή: Κέντρο εκπαίδευσης για τα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση, Εθνικού Γαλλικού Δικτύου επιμόρφωσης εκπαιδευτικών-Canopé (Réseau de création et d'accompagnement pédagogiques) <https://www.cleml.fr/fr/guide-famille/activites-en-famille/cinq-gestes-barrieres-contre-linfodemie.html>.

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η ελληνική ιστοσελίδα η οποία συμμετείχε στο πρόγραμμα συμμετείχε στο πρόγραμμα Fact Check EU. Είναι μέλος του παγκόσμιου δικτύου ελέγχου δημοσιευμάτων στο διαδίκτυο IFCN (International Fact-Checking Network) και μέλος του European Observatory against Disinformation.

<https://www.ellinikahoaxes.gr/2020/03/16/train-covid-19-fake/>.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4: Παραπληροφόρηση και συνωμοσιολογική σκέψη: οι επιπτώσεις

3^η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης – ιστορική και συστημική προσέγγιση του κύκλου ζωής των πανδημιών

---

1. Φανταστείτε ότι ενστερνίζεστε μια συνωμοσιολογική αντίληψη («δε συμβαίνει τίποτα τυχαία», «υπάρχει ένα κρυφό σχέδιο που θέλει να με βλάψει» κλπ). Συζητήστε στην ομάδα σας και απαντήστε στο ερώτημα: Ποια συναισθήματα και ποιες σκέψεις σας δημιουργούνται και γιατί;

2. Έχετε μπει στον ρόλο ενός ατόμου που ενστερνίζεται συνωμοσιολογικές αντιλήψεις. Συζητήστε στην ομάδα σας. Ποιες επιπτώσεις νομίζετε ότι έχουν αυτές στη ζωή του;

Ως προς την ατομική στάση;

Ως προς τις σχέσεις του με τους άλλους;

Ως προς την πολιτική και την επιστήμη;

---

3. Διαβάστε τις καρτέλες και συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα.

Γενική κατηγορία επιπτώσεων	Επιπτώσεις συνωμοσιολογικών αντιλήψεων <i>Επιλέξτε τις καρτέλες που ταιριάζουν και σημειώστε τον αριθμό τους στην κατάλληλη θέση</i>							
ως προς την ατομική στάση και συμπεριφορά μου στο στενό μου περιβάλλον								
ως προς την στάση και συμπεριφορά μου στη γειτονιά, στον δήμο, στην εργασία, σε ένα ευρύτερο περιβάλλον, κλπ.								
ως προς την εμπιστοσύνη μου στην επιστήμη								
ως προς τη σχέση μου προς τους θεσμούς και τις επίσημες πολιτικές διαχείρισης και αντιμετώπισης της πανδημίας								
ως προς το ενδιαφέρον μου για την πολιτική, την κριτική μου στάση απέναντι στις πολιτικές διαχείρισης της πανδημίας								
ως προς τη σχέση μου με ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, την ενίσχυση των στερεοτύπων, ακραίων και βίαιων ιδεολογιών, ρητορικών μίσους, ξενοφοβικών και ρατσιστικών ιδεολογιών								

1. Δε θεωρώ απαραίτητο να προσέξω ιδιαίτερα στη γειτονιά και στον χώρο εργασίας μου.

2. Θεωρώ ότι οι επιστήμονες είναι μέρος ενός κρυφού σχεδίου συνωμοσίας.

3. Δεν εμπιστεύομαι τις ανακοινώσεις και τις οδηγίες των επιστημόνων.

4. Δεν τηρώ τα ατομικά μέτρα προστασίας (μάσκες, αντισηπτικά κλπ).

5. Θεωρώ ότι οι πολιτικοί είναι μέρος ενός κρυφού σχεδίου συνωμοσίας που δημιούργησε τον ιό.

6. Θεωρώ ότι οι μετανάστες θα με κολλήσουν τον ιό.

5. Θεωρώ ότι οι πολιτικοί με τα μέτρα που σχεδιάζουν δεν ενδιαφέρονται να λύσουν το πρόβλημα της πανδημίας γιατί το χρησιμοποιούν ως εργαλείο επιβολής άλλων σκοπιμοτήτων.

8. Δε βλέπω τις παραλείψεις, ότι δεν ενισχύουν το δημόσιο σύστημα υγείας, αλλά εστιάζω μόνο σε αυτό που κάνουν γιατί σε αυτό βλέπω ένα κρυφό σχέδιο εναντίον μου.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 5: Παραπληροφόρηση και ανθρώπινα δικαιώματα

3^η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης – ιστορική και συστημική προσέγγιση του κύκλου ζωής των πανδημιών

---

1. Συμβουλευτείτε την απλοποιημένη έκδοση της **Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων** (Παράρτημα 4) και εντοπίστε **ποια από τα ανθρώπινα δικαιώματα** παραβιάζονται με την παραπληροφόρηση και γιατί.

---

2. Συζητήστε στην ομάδα σας το ακόλουθο ζήτημα: **Ποιο ή ποια άρθρα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μπορείτε να αξιοποιήσετε έναντι όσων επικαλούνται το άρθρο 19 (δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης)** για να υπερασπιστούν τη δυνατότητά τους να υποστηρίξουν απόψεις που ελέγχονται είτε ως προϊόν παραπληροφόρησης είτε ως συνωμοσιολογικές;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4
Απλοποιημένη έκδοση
Οικουμενικής Διακήρυξης
Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΟΗΕ, 1948

Πηγή: Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ: <https://tinyurl.com/yeb9ejmr>

1. Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι μεταξύ τους. Έχουν αξιοπρέπεια και δικαιώματα
2. Όλοι έχουν δικαιώματα αδιακρίτως φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πεποιθήσεων, καταγωγής, περιουσίας, γέννησης ή τόπου διαμονής
3. Όλοι έχουν δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική ασφάλεια
4. Κανείς δεν μπορεί να ζει υπό καθεστώς δουλείας
5. Κανείς δεν μπορεί να υποβάλλεται σε βασανιστήρια
6. Όλοι είναι ίσοι απέναντι στο νόμο
7. Όλοι δικαιούνται ίση προστασία από το νόμο
8. Όλοι έχουν το δικαίωμα να ασκούν αποτελεσματικά ένδικα σε αρμόδια δικαστήρια
9. Κανείς δεν μπορεί να συλλαμβάνεται αυθαίρετα
10. Όλοι έχουν δικαίωμα σε δίκαιη και δημόσια δίκη από ανεξάρτητο δικαστήριο
11. Όλοι είναι αθώοι μέχρι αποδείξεως του εναντίου σε δημόσια δίκη που παρέχει όλες τις απαραίτητες υπερασπιστικές εγγυήσεις
12. Όλοι έχουν το δικαίωμα της ιδιωτικότητας στην κατοικία, την οικογένεια και την αλληλογραφία.
13. Όλοι έχουν το δικαίωμα να κυκλοφορούν ελεύθερα, να εγκαταλείπουν ή να επιστρέφουν σε οποιαδήποτε χώρα
14. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα ασύλου
15. Όλοι έχουν το δικαίωμα στην ιθαγένεια
16. Όλοι έχουν το δικαίωμα στο γάμο και τη δημιουργία οικογένειας. Οι άνδρες και οι γυναίκες έχουν ίσα δικαιώματα τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά τη λύση του γάμου
17. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας
18. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και των θρησκευτικών πεποιθήσεων
19. Όλοι έχουν το δικαίωμα της ελευθερίας γνώμης και έκφρασης και το δικαίωμα στην αναζήτηση, λήψη και διάδοση πληροφοριών
20. Όλοι έχουν το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι
21. Όλοι έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι
22. Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση και στην εξασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων του
23. Όλοι έχουν το δικαίωμα στην εργασία, την ίση αμοιβή για ίση εργασία και το δικαίωμα του συνδικαλιζέσθαι
24. Όλοι έχουν το δικαίωμα σε λογικό ωράριο εργασίας και σε άδεια μετ' αποδοχών
25. Όλοι έχουν το δικαίωμα σε ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο για τους ίδιους και την οικογένεια τους που θα περιλαμβάνει την τροφή, τη στέγαση, το ρουχισμό, την ιατρική περίθαλψη και την κοινωνική ασφάλιση
26. Όλοι έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση
27. Όλοι έχουν το δικαίωμα συμμετοχής στην πνευματική ζωή και στην προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων
28. Όλοι έχουν δικαίωμα σε μια κοινωνική και διεθνή τάξη, στο πλαίσιο της οποίας τα δικαιώματα και οι ελευθερίες της Διακήρυξης μπορούν να πραγματώνονται
29. Κάθε άτομο έχει υποχρεώσεις απέναντι στην κοινωνία και σε τρίτους
30. Καμιά διάταξη της Διακήρυξης δεν παρέχει σε ένα κράτος, σε μια ομάδα ατόμων ή σε ένα άτομο οποιοδήποτε δικαίωμα να εμπλέκεται σε δραστηριότητες που αποβλέπουν στην καταστράτηγηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που περιλαμβάνονται σε αυτήν

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 6: Σύνοψη

3^η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ : Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης - ιστορική και συστημική προσέγγιση του κύκλου ζωής των πανδημιών

---

1. Συζητήστε στην ομάδα σας τη θέση του Mc Millen το 2006: «**Οι πανδημίες θα επιστρέψουν ... και οι συνέπειές τους θα είναι μακράν χειρότερες στις περιοχές που είναι λιγότερο ικανές να ανταποκριθούν και αυτές είναι οι αναπτυσσόμενες χώρες**». Έχει επιβεβαιωθεί ή όχι; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

---

2. Φανταστείτε ότι διαβάζουν τη θέση του McMillen «**Οι πανδημίες θα επιστρέψουν**» ένα άτομο που ενστερνίζεται τις αξίες και τις ιδέες της αειφορίας και ένας οπαδός συνωμοσιολογικών αντιλήψεων.

Με ποιες από τις ακόλουθες δηλώσεις φαντάζεστε ότι θα αντιδρούσε ο κάθε συνομιλητής; Τοποθετήστε τις αντίστοιχες δηλώσεις στην κατάλληλη θέση (στη θέση του **παγκόσμιου πολίτη** που ενστερνίζεται τις ιδέες και τις αξίες της αειφορίας και στη θέση του **οπαδού συνωμοσιολογικών αντιλήψεων**).

Κάποιες ομάδες σχεδιάζουν την εξολόθρευση του πληθυσμού.

Η κλιματική αλλαγή μπορεί να δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για την εμφάνιση νέων ή παλιών ασθενειών.

Πρέπει να ληφθούν δράσεις για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Κάποιες πολυεθνικές θέλουν να πλουτίσουν. Όποιος επωφελείται από μια κατάσταση θα πρέπει να την έχει δημιουργήσει. Λογικό δεν είναι;

Επομένως, ακόμη μια φορά θα θέλουν να μας επιβάλλουν μέτρα αμφίβολα (μάσκες) μόνο και μόνο για να τους υπακούμε.

Πρέπει να ενισχυθούν τα συστήματα υγείας σε όλο τον κόσμο.

Χρειάζεται να εκπαιδευτούμε στις αξίες της αειφορίας, τη συνεργασία, την αλληλεγγύη, την κοινή ευθύνη.

Η μόνη αποτελεσματική αξία για μένα είναι να αντιστέκομαι στα σχέδιά τους και να λέω όχι σε ό,τι πάνε να μου επιβάλλουν.

Α! Βλέπω ένα κρυφό σχέδιο μιας ομάδας συμφερόντων που οδηγεί σε συγκεκριμένα αποτελέσματα για να μας βλάψουν.

Η επανεμφάνιση μιας ασθένειας μπορεί να έχει να κάνει με τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, άρα χρειαζόμαστε δράσεις για την καταπολέμηση της φτώχειας.

Ναι και για να καταλάβω τη φράση αυτή χρειάζεται να κατανοήσω τις σύνθετες σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ οικονομίας, κοινωνίας, φυσικού περιβάλλοντος.

Είμαστε σίγουροι ότι οι μετανάστες δεν θα μεταφέρουν και πάλι τις αρρώστιες τους;

Οπαδός
συνωμοσιολογικής
σκέψης

Παγκόσμιος
πολίτης

«Οι πανδημίες θα
επιστρέψουν»

Κάποιες ομάδες
σχεδιάζουν την
εξολόθρευση του
πληθυσμού.

Ναι και για να καταλάβω τη
φράση αυτή χρειάζεται να
κατανοήσω τις σύνθετες
σχέσεις που υπάρχουν
μεταξύ οικονομίας,
κοινωνίας, φυσικού
περιβάλλοντος.

Empty rectangular box for notes.

Empty rectangular box for notes.

Empty rectangular box for notes.

Empty rectangular box for notes.

Empty rectangular box for notes.

Empty rectangular box for notes.

Empty rectangular box for notes.

Empty rectangular box for notes.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Φόρμα αξιολόγησης και οδηγίες για τον/την εκπαιδευτικό

Όταν ολοκληρώσουν οι μαθητές/τριες όλες τις θεματικές ενότητες, μπορούν να αξιολογήσουν διάφορες παραμέτρους της παραπληροφόρησης, συμπληρώνοντας ατομικά τις παρακάτω φόρμες:

1. Τι είμαι ικανός/ή να κάνω και σε ποιον βαθμό τώρα που τέλειωσα όλες τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες;

ΚΡΙΤΗΡΙΟ	Βαθμός ικανότητας				
	1 καθόλου	2 λίγο	3 μέτρια	4 πολύ	5 πάρα πολύ
Μπορώ να προσδιορίζω τα αίτια της πανδημίας εξαιτίας της COVID-19;					
Μπορώ να περιγράψω τις συνέπειες της πανδημίας στο φυσικό περιβάλλον;					
Μπορώ να περιγράψω τις συνέπειες της πανδημίας στον εργασιακό τομέα;					
Μπορώ να επιχειρηματολογώ για την ανάγκη λήψης μέτρων για τον περιορισμό της πανδημίας;					
Μπορώ να αναγνωρίζω και να αναιρώ τις συνωμοσιολογικές απόψεις για την πανδημία;					
Μπορώ να εντοπίζω τις επιπτώσεις της παραπληροφόρησης και των συνωμοσιολογικών αντιλήψεων σε ατομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο;					
Μπορώ να εξηγώ τη συσχέτιση κάποιων από τους 17SDGs υπό το πρίσμα της πανδημίας;					
Μπορώ να αναγνωρίζω τα παγκόσμια δημόσια αγαθά;					
Μπορώ να προτείνω μέτρα διεθνούς συνεργασίας που απαιτούνται για την αντιμετώπιση της πανδημίας;					
Αν ναι, ποια;					

1. Τι μπορώ να πω για τη συνεργασία μέσα στην ομάδα μου;

ΚΡΙΤΗΡΙΟ	Βαθμός συμφωνίας				
	1 καθόλου	2 λίγο	3 μέτρια	4 πολύ	5 πάρα πολύ
Όλα τα μέλη της ομάδας συμμετείχαμε ενεργά στις εργασίες.					
Όλοι ακούγαμε με προσοχή τις απόψεις όλων μέσα στην ομάδα.					
Οι διαφωνίες στην ομάδα επιλύονταν με εποικοδομητικό τρόπο.					
Αισθανθήκαμε υπεύθυνοι για την ποιότητα της ομαδικής δουλειάς.					
Νιώθω ικανοποίηση από την εργασία της ομάδας.					
Θέλω να διατηρηθεί η ίδια ομάδα και σε άλλες εργασίες.					

3. Αναφέρω δύο (2) στοιχεία των δραστηριοτήτων που μου άρεσαν περισσότερο και δύο (2) στοιχεία που μου άρεσαν λιγότερο. Εξηγώ γιατί.

ΜΟΥ ΑΡΕΣΑΝ	ΓΙΑΤΙ
ΔΕ ΜΟΥ ΑΡΕΣΑΝ	ΓΙΑΤΙ